

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Andra Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 6 Mars

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes dervid kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs till en början bevillningsutskottets betänkande n:o 1, angående villkoren för tillverkning af bränvin.

Punkten 1.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 146, hade herr *P. Truedsson* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att § 3 af Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående villkoren för tillverkning af bränvin den 13 juli 1887 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Angående förbud att för bränvinsbränning använda spannmål

§ 3.

För bränvinstillverkning må begagnas redskap af hvilken storlek och beskaffenhet som helst med allenast de inskränkingar, som för kontrollens handhafvande äro eller varda föreskrifna.

Alla slags råämnen må vid sådan tillverkning användas med undantag af hvete, råg och majs.

Utskottet hemställde emellertid, att herr *Truedssons* förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Truedsson*: Såsom herrarne se, har utskottet afstyrkt min motion. Såsom skäl dertill har utskottet anført motiveringen för afstyrkandet af ett, i Kongl. Maj:ts till 1887 års den 2 maj sammanträdande riksdag aflättna proposition med förslag till ny tillverkningsförordning, framställda förslag till förbud mot en del råämnens användning vid bränvinsbränning. Vidare anför utskottet en vid förlidet års riksdag af herr *S. Nilsson* i *Efveröd* väckt motion, i

Angående för-
bud att för
brännvinsbrän-
ning använda
spanmål.
(Forts.)

hvilken han upptog Kongl. Maj:ts berörda förslag med utsträckning jemväl till hvete och råg. Utskottet har nu såsom skäl för min motions afstyrkande framdragit hvad af bevillningsutskottet vid nämnda riksdag blifvit emot hans motion anfördt. Gent emot allt detta ber jag att få framhålla, att jag vid anförandet af skälen för mitt förslag i motionen företrädesvis sett frågan från nykterhetens synpunkt. I detta hänseende har bevillningsutskottet yttrat ingenting, ehuru jag, som sagdt, hufvudsakligen derpå grundat mitt framställda förslag, att det enligt mitt förmenande skulle vara i nykterhetens intresse, om man förbjöde brännvinsbränning af hvete, råg och majs. Det skulle — derom är jag öfvertygad — vara till nytta och gagn för vårt folk, om ett sådant förbud utfärdades, och det så väl i ekonomiskt och sanitärt som i moraliskt afseende. Men detta tyckes utskottet ej det minsta hafva fäst sig vid.

Oaktadt detta vill jag yrka bifall till min motion. Jag anser att de skäl, utskottet anfördt, äro ohållbara, särskildt det sista, att "de skäl, som förut kunnat tala för ett dylikt stadgande, betydligt förlorat sin kraft, sedan tull blifvit äsatt all slags spanmål". Jag har just i min motion påvisat, att hvad man i detta hänseende kunnat vänta — att hvete, råg och majs åtminstone i något mindre mån användes till brännvinsbränning — icke blifvit förverkligadt; ty vi se ju alltjemt ofantliga kvantiteter spanmål, särskildt majs, importeras till vårt land för att direkt föras i brännvinspannan. Utskottets skäl håller således icke streck.

Jag vågar alltså fortfarande påstå, att det särskildt i nykterhetens intresse skulle vara till nytta, om man bifölle den af mig väckta motionen, likasom jag är öfvertygad, att ett sådant bifall skulle lända äfven vårt svenska jordbruk till gagn. Jag yrkar därför bifall till min motion och afslag på utskottets hemställan.

Herr Svensson i Lösen: När herr Truedssons motion behandlades inom afdelningen och sedermera inom utskottet, fans det ingen röst, som höjdes till försvar för densamma; utan så väl afdelningen som utskottet voro eniga om att afstyrka den. Man ansåg nemligen, att, när tull blifvit äsatt spanmål, dylika varor i regeln skulle blifva allt för dyra för att användas till brännvinstillverkning. Utskottet kunde icke heller inse, att ett bifall till motionen skulle ega den allra minsta betydelse med hänsyn till nykterhetsintresset. Jag tror verkligen icke, att nykterhetssträfvet har något alls med denna fråga att göra. Ty hvad hjälper det, om man förbjuder användningen af ett slags vara vid brännvinstillverkningen? Nej, tillverkningen beror icke på hvilka varor man använder, utan på det behof efter varorna, som förefinnes i marknaden. Från vår synpunkt måste vi, huru vi än betrakta frågan, komma till det resultat, att mycket bråk, mycket besvär skulle förorsakas, men icke något gagn vinnas.

Äfven en annan sak måste man här taga i betraktande. Det finnes brännerier, belägna i städer, som drifva pressjästillverkning i ganska stor skala. Det skulle blifva nästan omöjligt för dessa att fortfara med denna handtering, om det föreslagna förbudet

komme till stånd; utan de måste då i stället draga sig längre in i landet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson: Jag kan icke heller för min del finna de skäl, utskottet framställt för afslag å motionen, antagliga. Det kan visserligen vara möjligt, såsom den siste ärade talaren nämnde, att icke någon enda röst inom utskottet höjdes för bifall till motionen. Men detta får väl då bevisa, att utskottets ledamöter icke tillräckligt satt sig in i frågan. Jag vill dock, i likhet med hvad jag flere gånger förut gjort, taga mig friheten att understödja det nu åter framdragna förslaget, och skall därför framställa några skäl.

Den nästföregående talaren sade, att det icke skulle vara af minsta betydelse för nykterhetsintresset, om herr Truedssons framställning bifölles. Men jag ber att få påminna derom, att man i denna kammare, då förslag om förhöjning i bränvinstillverknings-skatten förelagat till afgörande, alltid uttalat den meningen, att ett fördyrande af bränvinet måste verka i nykterhetens intresse. Jag hemställer till det ärade bevillningsutskottet, om man icke genom att förbjuda bränvinstillverkning af majs, hvaraf man under nuvarande förhållanden kan tillverka billigare bränvin än af några som helst svenska produkter, skulle fördyra bränvinet, och, i enlighet med den uppfattning kammaren förut i slika fall haft, derigenom också på samma gång befrämja nykterheten.

Bevillningsutskottet har här anfört, att bränvinstillverkningen i riket under den senare tiden i betydlig mån nedgått, hvilket utskottet nu med siffror visat. Men det borde icke vara bevillningsutskottet obekant, att i början af innevarande bränvinstillverkningsperiod, den 1 oktober förlidet år, här i landet fans mycket stor öfverproduktion af bränvin, så att den minskning i tillverkningen, som hittills egt rum, är af den beskaffenhet, att, med den tillgång på majs som redan finnes införd i landet, det säkerligen kommer att inträffa, att äfven i år, om tillverkningen ohejdad får fortgå, vid tillverkningsperiodens slut ett ganska stort öfverskott af bränvin uppstår, hvilket på årets skörd i landet kommer att utöfva ett menligt inflytande och verka till låga pris. Hade vi nu deremot haft förbud på införsel till landet af majs, så hade åtminstone detta öfverskott icke kommit till stånd, till skada för vårt jordbruk.

Det lär icke heller vara bevillningsutskottet obekant, att redan nu det importerats mycket stora kvantiteter majs till vårt land, som man framdeles under årets lopp kommer att tillverka bränvin af. Det är således faktiskt, att på samma gång man genom hög tull förhindrat *direkt* bränvinsinförsel till landet, man *indirekt* släpper in detsamma till ofantliga kvantiteter genom att tillställa införsel af utländsk spanmål för bränvinsbränning. Och det skall äfven detta år visa sig, att vi komma att få en mycket stor bränvinstillverkning af majs, således bränvinstillverkning af en utländsk vara, som svenska folket sedan får suppa upp, då det nemligen icke är möjligt att utföra något bränvin från landet, utan, sedan

Angående förbud att för bränvinsbränning använda spanmål.
(Forts.)

Angående för-
bud att för-
bränvinsbrän-
ning användas
spannmål.
(Forts.)

majsen en gång kommit hit och man tillverkat bränvin af den-
samma, har man icke någon annan utväg än att låta detta brän-
vin stanna i landet och här förtäras. Jag frågar då det ärade
bevillningsutskottet, om det icke äfven i detta fall varit i nykter-
hetens intresse, om man kunnat stäffa den ofantligt stora brän-
vinstillverkning, som för närvarande existerar i landet, och på
samma gång bereda afsättning för våra inhemska produkter.

Bevillningsutskottet har äfven sagt, att "ett icke ovigtigt skäl för
att underlåta att stadga ett sådant förbud torde vara, att ett stort
antal af brännerierna i landet äro helt och hållet hänvisade att
bränna af majs". Är det då verkligen meningen, att därför att
det fins åtskilliga orter i landet, som icke hafva tillgång till po-
tatis eller andra inhemska sädeslag för bränvinstillverkningen,
man skall upprätthålla dessa brännerier med utländsk spannmål?
Dessa brännerier skulle således omhuldas för att åstadkomma af-
sättning för utländska produkter. Ty icke lär det väl vara för
att derigenom frambringa en stor bränvinstillverkning och dermed
föranleda ett billigt pris på bränvinet? Detta kan ej vara möjligt.
Jag tror, att vi borde kunna få vara hänvisade ensamt till vårt
eget lands produkter för tillverkningen af en vara af den beskaf-
fenhet som bränvinet.

Hvad åter pressjästfabrikationen angår, som man befarar skulle
komma att äfventyras genom ett beslut i den rigtning motionären
föreslår, så torde det nu mera vara temligen bekant, att det icke
behöfves särskild bränvinstillverkning, åtminstone icke på långt
när i så stor skala, som hittills egt rum, för att bereda pressjäst
vid våra jästfabriker. Den nya metod, som i senare tider börjat
användas för detta fabrikat, är sådan, att det går mycket väl för
sig att med lika stor fördel tillverka pressjäst, utan att vara be-
roende af bränvinsbränningen. Det finnes redan nu i vårt land
sådana fabriker, som drivas med stor fördel. Men det är också
ett faktum, att det finnes många pressjästfabriker, som icke hafva
till hufvudsyfte att tillverka pressjäst, utan att företrädesvis till-
verka bränvin under den tid på året, då bränvinstillverkning eljest
ej är tillåten. Ty de gällande bestämmelser, som skola hindra en
sådan tillverkning, äro allt för slappa. Och det skall nog komma
att visa sig denna sommar — för så vidt öfverproduktionen af
bränvin ej blir allt för stor, och bränvinspriset således kommer att
ställa sig något högt — att just dessa senare pressjästfabrikens
bränvinsbränning kommer att fortgå i temligen stor skala, just
derför att de kunna bränna af majs med förtjenst.

De skäl, som finnas för motionärens förslag, äro således icke
så ovigtiga, som utskottet och den siste talaren framhållit, att man
så lättvindigt kan förkasta dem.

Om det verkligen skulle vara så, att bevillningsutskottet på
annan väg vill bereda framgång åt förslag, som kunna förekomma
de olägenheter, som förefinnas genom användandet af majs för
bränvinstillverkning, så skall jag gerna vara med derom. Det
föreligger nemligen i bevillningsutskottet åtminstone ett förslag
att höja tullen på majs, som, om det af Riksdagen antoges, skulle

medföra någon verkan i den rigtning motionen åsyftat. Skulle så vara, att bevillningsutskottet vill göra något af den motionen, tror jag, att det vore tid på att taga den före till behandling så fort som möjligt, innan vi få mottaga ytterligare stora majstransporter, som komma att användas för bränning. Det beror nu på, hvilken väg utskottet anser lämpligast. För min del tror jag, att det vore bäst, om man helt och hållet kunde göra slut på majsbränningen genom att förbjuda tillverkningen deraf.

Angående förbud att för brännvinsbränning använda spannmål.
(Forts.)

Emellertid anhåller jag för närvarande om bifall till herr Truedsson motion.

Häruti instämde herrar Nilsson i Skärhus, Jönsson i Gammalstorp och Bruse.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr vice talmannen proposition *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i 1 punkten af dess betänkande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 107 ja och 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

I punkten 2 hemstälde utskottet, att en af herr C. J. Jakobson inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 130, att arfvodet till tillsyningsmän vid brännvinsnederlag måtte bestämmas i likhet med hvad i kongl. förordningen angående vilkoren för tillverkning af brännvin den 2 juni 1882 stadgats, eller 3 kronor 75 öre för hvarje helt tusental liter, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående fastställande af bestämt arfvode för tillsyningsmän vid brännvinsnederlag.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Jakobson: Då jag icke kan gilla det slut, hvartill bevillningsutskottet kommit i denna fråga, och då jag för öfrigt icke kan gilla de skäl, som utskottet anført för afslag å min mo-

Angående fast-
ställande af
bestämt arf-
vode för till-
syningsmän
vid bränvins-
nederlag.
(Forts.)

tion, så skall jag be att med några ord få uppträda till försvar för densamma.

Herrarne veta, att före den genom 1887 års tillverkningsförordning vidtagna förändring i bestämmelserna angående tillsyningsmäns vid nederlag arfvode, detta arfvode var bestämdt att utgå med ett visst belopp, eller 3 kr. 75 öre för hvarje helt tusental liter bränvin af 50 procent styrka. Nu har det emellertid inträffat, att man blifvit ålagd att för ett mindre quantum bränvin på nederlag betala lika mycket som för ett mångdubbelt större, och det har jemväl inträffat, att tillverkaren fått i nederlagsafgift betala mer än dubbla beloppet af den författningsenligt bestämda ersättningen. Utskottet har icke heller kunnat förneka att dylikt kunnat inträffa; men icke förty har utskottet till en början såsom skäl för sin afstyrkande hemställan å min motion hänvisat till de skäl, som af chefen för finansdepartementet år 1887 anfördes i det vid Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ändring i bestämmelserna rörande tillsyningsmans arfvode fogade statsrådsprotokoll, deri bemålde chef omnämnde, att nederlagets innehafvare dittills såsom ersättning för statens kostnader för tillsynen vid nederlag erlade en afgift af 3 kr. 75 öre för hvarje helt tusental liter bränvin; men han påvisade på samma gång, att då var det i allmänhet staten, som aflönade tillsyningsmännen och betalade deras reseomkostnader. m. m., och det var äfven staten, som då af tillverkaren uppbar afgifterna, hvilka på den tiden i allmänhet räckte väl till betäckande af utgifterna. Men finansministern framhöll ändå, hvilket också utskottet återgifvit, att, ehuru statskassans behållning vore ytterst oväsentlig, så vore dock tillverkarnes omkostnader för nederlagen högre, än hvad de skäligen borde vara, hvilket icke kunde undgå att väcka missnöje. Oaktadt nu utskottet förklarar sig icke vilja bestrida, att i något enstaka fall afgiften för nederlag, der endast en obetydlig quantitet bränvin förefunnes, möjligen kan, såsom jag i min motion påpekat, till följd af Kongl. Maj:ts befallninghafvandes föreskrifter om sättet för afgiftens beräkande, utgå med högre belopp, än som enligt förut gällande bestämmelser blefve fallet, så förklarar sig utskottet ej häri finna någon anledning att återgå till det genom 1882 års förordning föreskrifna sättet för arfvodets bestämmande, utan hemställer om afslag å min motion.

Då dessa af utskottet anförda skäl för afslag icke äro för mig tilltalande, vill jag hos herr vice talmannen yrka återremiss af frågan. Jag anser nemligen, att en redaktionsförändring är nödvändig samt af behovet påkallad; och torde dervid jemväl böra beaktas det förhållandet, att den gamla bestämmelsen derom, att nederlaget icke finge understiga 8,000 liter, icke tillämpas, utan nederlaget kan få vara huru litet som helst.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Då jag instämt med motiönären angående denna motion, så skall jag tillåta mig att yttra några ord.

Då nederlagsrätten först infördes, skedde det för att ställa tillverkaren i en mindre beroende ställning till bränvinsköparne; man ville bereda tillverkaren tillfälle att mot en billig afgift utan skattens erläggande upplägga sitt bränvin på nederlag, till dess gynsamare tider för försäljning komme att inträffa. Nederlagsafgiften sattes då till 30 kronor per hvarje fullt tusental kannor. Sedermera bestämdes denna afgift till 3 kronor 7ö öre per tusental liter, hvilken afgift var lika både för större och mindre nederlag; och jag anser att denna åtgärd var fullt riktig, enär derigenom tillverkarne blefvo likställda. Efter nu varande förordning och enligt det sätt, hvarpå densamma tillämpas, ålägges nederlagsegare till tillsyningsmannen utgifva ersättning för hvarje resa till nederlaget, skjutsersättning och dagtraktamente. Derigenom händer det att de mindre nederlagsegarne få erlægga lika stora afgifter, som egarne af mångdubbelt större nederlag. Och vid vissa tillfällen, t. ex. då nederlaget är beläget på större afstånd från tillsyningsmannens bostad än afståndet från det större, får egaren af det mindre nederlaget erlægga större afgift än egaren af det större nederlaget. Det kan väl icke ur synpunkten af statens intresse vara riktigt, att den, som har ett från tillsyningsmannens bostad mera aflägsset beläget nederlag, skall därför erlægga högre afgift, än den, som har sitt nederlag i närheten. Jag anser att det är statens skyldighet att tillse, det alla tillverkarne blifva likställda, så att de som endast äro i tillfälle lägga mindre partier på nederlag proportionsvis i förhållande till storleken icke få betala högre afgifter, än de, som äro i tillfälle att upplägga större partier. Utskottet har också medgifvit rättigheten af hvad motionären påpekat, nemligen att dylika oegentligheter förekomma. Under sådana förhållanden är det klart, att den mindre tillverkaren icke kan med fördel begagna sig af nederlagsrätten. Lagstiftarens syfte bör vara, att alla skulle blifva likställda.

Jag tror vid sådant förhållande för min del, att det är riktigt att en viss afgift bestämmes per tusental liter, hvilket icke heller behöfver förändra nuvarande sättet för arvodets bestämmande till tillsyningsmannen. Om nu denna afgift skulle kunna, såsom utskottet gifver vid handen, sättas lägre än motionären föreslagit, så hade ju utskottet, som eger motionsrätt, varit i tillfälle att framlägga förslag om äsättande af detta lägre belopp. Jag anser således, att utskottet hade bort tillstyrka bifall till motionärens förslag med den förändring, att nederlagsafgiften blifvit satt något lägre än han föreslagit. När emellertid så icke skett, skall jag tillåta mig att i det syfte jag omnämnt, yrka återremiss å utskottets betänkande.

Herr Boström till Östanå: För min del skall jag be att få yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan. Af den redogörelse, som utskottet lemnat angående de skal till den genom 1887 års tillverkningsförordning vidtagna förändring i bestämmelserna angående tillsyningsmans arvode, som anfördes i det vid Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet fogade statsrådsprotokoll.

Angående fiest-
ställande af
bestämt arvode för tillsy-
ningsmän vid
bränvinsne-
derla;
(Fors)

Angående fastställelse af bestämdt arfvode för tillsyningsmän vid brännvinsnederlag.
(Forts.)

finna herrarne klart framgå, huru ojemnt detta arfvode då drabbade de särskilda nederlagen; de större nederlagen tingo betala för de små, ty afgiften utgick med ett visst belopp för ett visst quantum. Deraf orsakades äfven att vid 38 nederlag hvarje uttag kostat ända till, ja, till och med mera än 100 kronor.

När afgiften utgick med ett visst bestämdt belopp, låg det ej i nederlagsinnehafvarnes intresse att vara sparsamma med att tillkalla kontrollörerna, utan det var dem likgiltigt, och följden deraf blef den, att det allmänna betungades med dryga resekostnader för dessa tillsyningsmän. För att nu förekomma sådant, bestämde man att nederlagets innehafvare skulle i stället för en bestämd nederlagsavgift erlægga ett arfvode, som blefve beroende af huru mycket tillsyningsmannen anlidades, och man antog, att det då skulle ligga i nederlagsinnehafvares eget intresse att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt.

När Kongl. Maj:ts proposition förelåg vid 1887 års riksdag, tillstyrktes den i denna del af bevillningsutskottet och antogs af begge kamrarna utan diskussion. För min del kan jag lika litet som utskottet bestrida, att fall inträffat, då en liten nederlagsinnehafvare tungt drabbats af dessa afgifter, men jag tror icke, att det är skäl att derför ändra författningen. Den lyder i 17 § 6 mom. på detta sätt: "Tillsyningsman förordnas af Konungens befallningshafvande, som äfven bestämmer honom tillkommande arfvode".

Det är således Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i hvilkas skön det ligger att bestämma arfvodena. Möjligt är, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande en eller annan gång ålagt nederlagsinnehafvare gäldande af för drygt arfvode. Men icke är det skäl att derför upphäfva författningen och gå tillbaka till ett system, som visat sig mindre tillfredställande.

Det bästa sättet att afhjelpa befintliga brister vore att i en framställning till Kongl. Maj:ts befallningshafvande visa, huru tungt arfvodet i vissa fall drabbat nederlagsinnehafvaren samt på detta sätt söka att få arfvodet nedsatt. Om denna utväg icke hjälper, torde det väl icke möta svårigheter att hos Kongl. Maj:t söka rättelse.

Då det alltså, enligt min åsigt, vore oklokt att bifalla motionen, emedan vi dermed skulle återgå till ett sämre befundet system, så anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Med anledning af den föregående talarens yttrande, att förut de store nederlagsinnehafvarne fått betala för de små, ber jag att få nämna, att detta enligt min åsigt icke är riktigt, ty jag tror, att när Riksdagen beslutat bevilja nederlagsrätt, så bör denna vara af den beskaffenhet, att afgiften drabbar lika, och det gör den, om den bestämmes till ett visst belopp per tusentals liter. Men om så icke sker, inträder det förhållande, som motionären påpekat, att afgiften drabbar mera de små nederlagsinnehafvarne än de stora, så att endast de större kunna begagna sig af denna rätt, och det kan väl icke vara lag-

stiftarnes mening. Jag kan sålunda icke gå in på, att det är de stora nederlagsinnehafvarne, som få betala för de små, när man har en viss bestämd afgift per tusentals liter.

Jag nämnde i mitt förra anförande, att sättet för tillsyningsmans aflönande icke borde förändras, ty jag tror, att det nya sättet medfört bättre hushållning. Det kunde ju bestämmas ett visst antal resor i månaden, som tillsyningsmannen mot denna afgift skulle besöka nederlaget, och derest tillverkaren behöfver honom flere gånger, skulle han särskildt betala kostnaden derfor.

Kunde man, på sätt ordföranden i bevillningsutskottet nämnde, få de bestående missförhållandena ändrade genom anmälan hos Konungens befallningshafvande, skulle jag icke så mycket motsätta mig utskottets förslag, men då jag ej tror, att bristerna derigenom kunna afhjelpas, vidhåller jag mitt förra yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Ordföranden i bevillningsutskottet anmärkte mot den förut gällande lagstiftningen, att det genom att staten betalade reseomkostnaderna kunde hända, att tillsyningsmannen requirerades så ofta, att dryga omkostnader ådrogos staten. Nej, sådan var icke författningen. Den var sådan, att tillsyningsmannen skulle göra ett visst antal resor på det allmännas bekostnad, men om nederlagsinnehafvaren ville, att tillsyningsmannen oftare skulle resa ut till hans nederlag, fick han betala kostnaderna derfor. Den nya författningen deremot gynnar helt och hållet de stora nederlagsinnehafvarne och går i samma riktning, som bränvinslagstiftningen gått under de sista 20 åren, nemligen att hindra de små tillverkarna, i synnerhet de, som drifva sin handtering med egna produkter, och gynna de stora fabrikerna. Det kan väl vara sant, att det ur nationalekonomisk synpunkt är riktigare att gynna de stora fabrikerna, der kontrollen kostar mindre, men det ligger dock i denna lagstiftning ett slags godtycke. Det beror på hvad Kongl. Maj:t ålägger nederlagsinnehafvaren i arfvode och i resekostnadsersättning. På detta sätt kan nederlagsinnehafvaren åläggas en extra beskattning, vida högre än lagstiftningen menat. Man kan invända, att han kan afyttra sitt bränvin, men konjunkturerna kunna ju vara sådana, att han skulle göra förlust derpå. Man kan äfven invända, att han borde upphöra med bränvinstillverkning, men detta vore godtycke, och allt godtycke är mig motbjudande.

På dessa grunder, herr talman, yrkar jag bifall till motionärens förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr vice talmannen till proposition upptagit de särskilda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Härefter företogs handläggning af bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående vilkoren för försäljning af bränvin.

Angående fastställt af bestämt arfvode för tillsyningsmän vid bränvinsnederlag.
(Forts.)

Punkten 1.

Bifölls.

*Om ändrade
grunder för
fördelningen
af bränvins-
försäljnings-
medlen.*

Punkten 2.

I denna punkt hemstälde utskottet, att en inom Andra Kam-
maren af herr J. Eklund framställd motion, n:o 151, om ändrade
grunder för fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen icke för
närvarande måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr Eklund: Denna motion har jag väckt under medve-
tande af de brydsamma omständigheter, hvori ganska många af
landtkommunernas och landstingens förtroendemän befinna sig, då
de skola uppgöra inkomst- och utgiftsstat för de befattningar, som
de erhållit. Jag trodde, att man till landtkommunerna skulle kunna
få något mera af de inkomster, som nu tillflyta städerna i och för
bränvinshandeln. Man vet, att under förra tider var bränvinshand-
lingen samt till en stor del äfven bränvinshandeln en jordbru-
karnes företrädesrättighet.

Chefen för kontrollbyrån yttrar i sin senast utkomna statisti-
ska berättelse: "det bränvinshandeln fortfar att allt mer och mer
koncentreras i städerna, och tillkomsten af nya rättigheter på lands-
bygden är mycket sällsynt, då merendels så väl kommunal- som
statsmyndigheter motsätta sig uppkomsten af sådana".

Den lag, som antogs 1885, har visserligen gjort en förändring
till landtkommunernas förmån i visst afseende, men denna förmån
är ganska ringa, i det att den bestämmer fördelningen af de brän-
vinsmedel, som ingå till statskontoret, på sådant sätt att

landstingen få	16, ⁹ %
hushållningssällskapen	12, ⁶ "
städerna	56 "
landtkommunerna	12, ⁹ "
provisioner	2 "

af bränvinsförsäljningsmedlen.

Jemförda med hvad stadskommunerna erhålla, är sålunda
landtkommunernas andel högst obetydlig.

Jag har gjort ett utdrag ur den sista utgiftsstatistiken, och
detta visar, att tio af de minsta småstäderna och köpingarne, som
handla med bränvin och som hafva en folkmängd af endast 15,084
personer, haft en gemensam inkomst af 123,569 kr. på denna rö-
relse. Dessa städers utgifter för fattigvården uppgingo till 26,724
kr., och dess vinst genom öfverskott å bränvinshandeln utgjorde
sålunda icke mindre än 96,845 kr. för år. Om jag begärt en fix
summa af dessa medel, skulle utskottets slutledning varit riktig,
men enligt 22 § sista mom. af 1885 års förordning angående vil-
koren för försäljning af bränvin skola blott vissa delar af de in-

flytande afgifterna tillfalla landstingen och hushållningssällskapen, och deruti har jag föreslagit en liten förändring.

Nämnda mom. lyder sålunda: "De andelar af i näst föregående mom. omförmälda medel, som tillfalla landsting och hushållningssällskap, insätts i vederbörande landskontor. De andelar åter, som ingå till statskontoret, skola genom dettas försorg fördelas på rikets samtliga landstingsområden efter folkmängden, med iakttagande af att folkmängden för hvarje landstingsområde, inom hvilket ligger stad, som ej deltager i landsting, minskas med samma stads folkmängd. Af det belopp, som efter denna fördelning tillfaller hvarje landstingsområde, eger landstinget och vederbörande hushållningssällskap att uppbära hvarterdera en fjerdedel samt landsbygdskommunerna hälften. Fördelningen mellan dessa senare sker likaledes efter folkmängden."

Då jag nu begärt, att ändring häruti skulle ske, men icke att en fix summa skulle tillkomma landstingen och landsbygdskommunerna. kan jag, såsom nämnt, icke finna, att utskottet kommit till en rätt slutsats. Utskottet har icke heller enligt mitt förmenande egnat frågan den grundliga utredning, som densamma förtjenar. utan har helt enkelt hemställt, att motionen icke för närvarande måtte af Riksdagen bifallas. I motiveringen säger utskottet deremot, att "utskottet lika med motionären anser önskvärdt, att en rättvisare fördelning af bränvinsförsäljningsmedlen än den nuvarande kommer till stånd". Jag tror det varit godt, om denna rättvisare fördelning kunnat ske, ju förr dess hellre, och med anledning deraf skall jag taga mig friheten att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion, till den kraft och verkan detta yrkande hafva kan.

Herr Rundbäck: Såsom herrarne troligen observerat, har jag reserverat mig mot utskottets förslag. Denna reservation gäller dock egentligen icke det slut, hvartill utskottet kommit, utan det att utskottet kommit dertill, sedan det gifvit vitsord åt motionen, såsom nu skett. Jag anser nemligen att, då utskottet erkänt, att en rättvisare fördelning af bränvinsmedlen än den nuvarande är önskvärd, det hade varit utskottets pligt att framlägga ett förslag, som kunnat vinna Riksdagens bifall. Utskottet har, såsom sagdt, medgifvit, att den nuvarande fördelningen är oriktig, och det tror jag, att hvar och en, som läst herr Eklunds motion med dess förtjenstfulla statistiska utredning, äfven skall finna. Genom 1885 års förordning hafva vi fått en ny och modern orättvisa, och denna torde icke vara bättre än sekelgamla orättvisor. Det är väl sant, att det är så nyligen som vid 1885 års riksdag, som denna förordning tillkom, men jag anser dock, att det icke längre kan gå på detta vis. Här hafva vi nu en uppslagsända genom bestämmande af det sätt, hvarpå de till statskontoret inflytande bränvinsmedlen skola fördelas. Dessa medel skola nu fördelas efter folkmängden, men enligt min åsigt borde äfven hela utminuteringsafgiften läggas på tillverkningsskatten, ty derigenom blefve hvarje liter bränvin beskattadt, och sedan skulle denna skatt fördelas efter folkmängden, lika för stad och land. Genom en dylik anordning

Om ändrade grunder för fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen.
(Forts.)

Om ändrade
grunder för
fördelningen
af bränvins-
försäljnings-
medlen.
(Forts.)

skulle inga vidare klagomål i detta afseende förekomma, och derigenom skulle man äfven nå ett af de mål, som Konungen i sitt ofta omtalade diktamen till statsrådsprotokollet angaf, nemligen att kommunerna skulle få mera understöd.

Motionären har nyss visat, att det finnes mindre städer, som för bränvinsmedlen hafva fri fattigvård samt ändå stora summor öfver för andra ändamål, medan deremot landtkommunerna få skatta anda till 20 å 30 procent af bevillningen för fattigvård och dylikt. Fördelades ifrågavarande medel lika för stad och land, skulle hela landet blifva tillfredsstäldt. Dertill fordras, säger man, en ny lag rörande bränvinshandeln. Ja, det tror äfven jag; man borde ålägga hvarje kommun att för dessa medel ovilkorligen hålla ordningen vid magt, aflöna polis m. m., och dertill behöfves en särskild lagstiftning. Denna torde äfven kunna åstadkommas rörande bränvinshandeln, lika väl som man lagstiftat rörande handeln med apoteksvaror, gifter m. m.

Det torde emellertid vara svårt att nu få fram denna min önskan, och det enda yrkande jag för närvarande skulle vilja framställa vore på återremiss; men är det så, att kammaren nu vill godkänna herr Eklunds motion, så har jag för min del icke något deremot.

Herr E. W. Carlson från Stockholm: Jag skall be att på de skäl, utskottet i sitt betänkande anført, få yrka bifall till utskottets förslag. Men då jag nu fått ordet, skall jag säga några ord om min ståndpunkt i denna fråga.

Jag har visserligen icke reserverat mig mot den af utskottet begagnade motiveringen, men jag vill dock förklara, att jag icke kan instämma deri, att den orättvisa, som åtminstone af utskottet anses ligga i den nuvarande fördelningen af bränvinsmedlen, verkligen och bevisligen förefinnes. Jag beklagar, att vi ännu icke lyckats få en fullständig statistisk utredning om hvart det bränvin tager vägen, som faktiskt konsumeras inom landet, utan att beskattas för utskänkning. Detta är högst betydliga kvantiteter: det uppgifves af kontrollbyrån till 12 å 15 millioner liter. Må hända ligger just deri en del af det bränvin, som förut gått den väg, hvarom herr Zachrisons motion gifvit oss underrättelse, och må hända skall, efter det beslut kammaren nyss fattat i första punkten af detta betänkande, eller att offentlig auktion på bränvinsförsäljningsrättigheterna hädanefter skall förrättas af länsman, en bättre tingens ordning komma att inträda. Kan det sedermera utrönas, att landtkommunerna icke hafva större behållning häraf, än motionären uppgifvit, då och *först då* kan man tala om orättvisa samt försöka skipa rättvisa. Men till dess tror jag man bör vara försiktig med detta ords begagnande.

Man har här vidare tagit endast fattigvårdsutgifterna såsom norm för städernas utgifter i följd af bränvinsutskänkingen. Men, mine herrar, städerna hafva dessutom härigenom många andra utgifter, som äro högst väsentliga och som landtkommunerna icke känna till.

Jag vill nu icke längre upptaga kammarens tid, utan hoppas

jag, att kammaren finner de af utskottet anförda skälen tillräckliga för att afslå motionen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om ändrade grunder för fördelningen af brännvinsförsäljningsmedlen.
(Forts.)

Herr Essén: Mot den af utskottet begagnade motivering vid den nu föredragna punkten af föreliggande betänkande har herr Forssman afgifvit en reservation. Han säger deri: "Ehuru mot hvarje fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen anmärkningar sannolikt kunna göras, anser jag utskottet saknat skäl att redan nu yttra sig för önskvärdheten af ändring i fördelningen, utan att utskottet på något sätt visat, att en rättvisare fördelning kan åstadkommas med bibehållande af nuvarande försäljningssystem". Jag ber endast få tillkännagifva, att jag för min del, med anslutning till den af herr Forssman sålunda uttalade mening, biträder det slut, hvartill utskottet kommit, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielson: Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga; men då jag hör, att åtskilliga representanter från städerna uttala den uppfattning, att full rättvisa skulle förefinnas i den grund för brännvinsmedlens fördelning, som nu gäller, så vill jag för min del uttala den mening, att jag delar motionärens åsigt derom, att en rättvisare fördelningsgrund bör komma till stånd och att detta äfven kan ske på den grund, hvarpå försäljningen nu hvilar. Jag hoppas därför, att frågan snart måtte lösas. Må hända är det icke möjligt vid denna riksdag, men önskligt vore, om redan till nästa riksdag saken påaktades något bättre.

Herr Boström till Östanå: Bevillningsutskottet har af ett par stadsrepresentanter fått uppbära klander, därför att utskottet i motiveringen till sin hemställan i denna punkt uttalat önskvärdheten af att en rättvisare fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen än den nuvarande komme till stånd. För min del synes denna anmärkning vara ganska obefogad. Ty då Konungen och Riksdagen år 1885 bestämde en ny fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen, sades det, att man med denna nya fördelning ännu icke åstadkommit full rättvisa, utan att ännu åtskilligt återstode att göra i detta afseende, ehuru man måste nöja sig med det då tagna steget för att icke på en gång rubba de ekonomiska anordningar, som så väl städer som andra korporationer vidtagit just till följd af deras andel i brännvinsförsäljningsmedlen. Kanske det roar kammaren att höra en jmförelse mellan dessa medels fördelning före 1885 och nu. Jag har här en sådan uppgift, som jag skall taga mig friheten läsa upp. Städerna hade före 1885 67½ procent af samtliga brännvinsförsäljningsmedel, under det att de efter den nya förordningens införande fingo 55,3 procent. Landet åter hade före 1885 3,7 procent och fick efter 1885 13,7 procent. landstingen hade 12,6 procent och fingo 18 procent, och hushållningssällskapen slutligen hade inemot 16 procent och fingo inemot 13 procent. När man hör dessa siffror, torde man möjligen er-

Om ändrade
grunder för
fördelningen
af brännvins-
försäljnings-
medlen.
(Forts.)

känna, att tillbörlig rättvisa i fråga om brännvinsförsäljningsmedlens fördelning ännu icke uppnåtts, utan att en ny fördelning vore önskelig. Men lika önskvärd som en ny fördelning är, lika nödvändigt är det också att gå varsamt till väga i detta hänseende. Och när ifrågavarande förordning ändrades så nyligen som 1885, torde det icke vara skäl att så snart göra en ny ändring i samma stil.

Jag anhåller därför för min del om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; och sedan herr vice talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

§ 3.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 3 i kongl. förordningen angående mantals- och skattskrifnigarnas förrättande den 20 juli 1861.

§ 4.

I ordningen förekom härnäst bevillningsutskottets betänkande n:o 4, i anledning af väckt motion om åsättande af en försäljnings- och förbrukningsskatt å vin, som inom landet tillverkas eller från utrikes ort införes.

Motionären, ledamoten af andra kammaren herr *J. Anderson* i Tenhult, hade i sin berörda motion, n:o 154, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, "att allt vin, som inom landet tillverkas, samt allt vin, som från utrikes ort införes, åsattes en särskild försäljnings- och förbrukningsskatt af 25 öre per liter, som tillverkare böra erlægga, innan varan utlemnas, och importörer vid varans ankomst till svensk hamn och tullkammare", men hemställde utskottet, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Anderson* i Tenhult, som yttrade: Då man läser utskottets betänkande, vill det synas som om man nu kommit derhän, att man svärligen kan lagstifta inom vårt eget land. Jag minnes mycket väl, då spanska traktaten förevar vid 1887 års riksdag, huru många uttalanden som då gjordes om de förmåner, som nämnda traktat skulle bereda vårt land. Nu torde man tänka annorlunda. Man har funnit, att förmånerna kommit Spanien

och icke Sverige till del. De statsmän, som Spanien använt vid traktatens uppgörande, hafva förstätt att på vår bekostnad bereda sitt land stora fördelar. För min del hade jag trott, att det varit våra ombud i Spanien, som varit orsaken till, att vi icke fingo de förmåner af traktaten, som vi kunde haft skäl att fordra, och att vi derigenom kommo i en ogynnsammare ställning än Spanien. Men denna min uppfattning har sedermera blifvit vederlagd. För några dagar sedan förklarade nemligen hans excellens utrikesministern här i kammaren att, om de i utlandet anställde ministrarne ej göra sin pligt eller fel af dem blifva begångna, så borde sådant icke tillskrifvas desse utan berodde detta på någon annan. Hans excellens yttrade den 13 sistlidne februari rörande de danska förhållandena, som då bragtes på tal här i kammaren, och jag förmodar att dessa ord skulle kunna tillämpas äfven i fråga om spanska traktaten; han sade: "Jag ber då först få erinra derom, att klander mot en underordnad tjänsteman på främmande ort väl icke gerna bör förekomma inom kammaren. Anser man skäl till klander förefinnas, bör detta vändas mot denne tjänstemans chef; det är då ledningen, som är felaktig, icke den underordnade". För min del lär jag icke kunna bestrida hvad chefen själf sagt, ty han säger väl i kammaren icke annat än hvad som är sant. Den spanska handelstraktaten är, så vidt jag kan finna, icke förmånlig för oss i någon annan del, än att den tillåter att tydningen af densamma kan öfverlemnas till en kompromiss. Ja, spaniorerna hafva också begagnat sig af en sådan, och det lyckades dem ganska bra. För min del skulle jag tro, att om Riksdagen bifölle min motion, så egde ju Spanien att vädja till en kompromiss. Nu för tiden går det ju mycket lätt att afgöra stora frågor stater emellan genom kompromiss. En sådan kan ju, såsom redan skett, göras mycket enkelt på så sätt, att så väl ordförande som ledamöter och sekreterare förenas i en och samma person. Om en dylik kompromiss komme till stånd, så kunde det ju hända, att lyckan vore Sverige lika gynnsam, som den varit för ett annat land. Jag kan icke förstå, hvarför man är så angelägen att bereda lättare vilkor för importen af utländska starka viner. För min del skulle jag önska, att man i stället försvårade, ja, till och med omöjliggjorde importen ej blott af viner utan äfven af andra rusgifvande drycker, som i stor mängd införas i vårt land. Det vill synas som om föregående utrikesministrar haft en särskild benägenhet att bereda god tillförsel till vårt land af utländska viner, ja, det synes till och med som om de önskat, att de utländska vinerna skulle blifva en nödvändighetsartikel för vårt land. Det är icke många år sedan man här i kammaren diskuterade den franska handelstraktaten. Dåvarande utrikesministern yttrade sig då på ett sådant sätt, att man hade anledning tro att han önskade att utländska viner måtte allmänt användas i Sverige. Han sade vid nämnda tillfälle: "Ett vin, som kostar många kronor buteljen, är naturligtvis efter våra förhållanden räknadt en öfverflödsvara; men viner finnas, som kosta obetydligt och äro mycket nyttiga — — —". Kan det då vara skadligt att underlätta införseln af det billigare

Om ändrade grunder för fördelningen af brännvins-försäljningsmedlen.
(Forts.)

*Om ändrade
grunder för
fördelningen
af brännvins-
försäljnings-
medlen.
(Forts.)*

vin, som utgör en läskande och någorlunda billig, men icke berusande dryck? Jag tror det icke, jag hoppas tvärt om, att det icke skall dröja länge, innan detta billiga vin blifver en daglig förbrukningsartikel i de flesta svenska hushåll". När jag hörde detta uttalande, antecknade jag slutorden på ett särskildt papper, som jag ännu har i behåll, hvarå jag antecknat, att talaren sade: "Jag hoppas tvärt om, att det icke skall dröja länge, innan hvarje arbetare har sin vinflaska på sitt middagsbord". Men dermed må vara huru som helst. Huru vida det är feltryckt i protokollen eller om jag skrifvit fel, kan jag nu mera icke afgöra. Jag vill emellertid icke vara med om att bibehålla lättnaden för införsel af vin och andra starka drycker, utan skulle, såsom jag redan nämnt, helst önska, att införseln deraf helt och hållet förbjödes.

Då jag har den uppfattning, som jag nu uttalat, ber jag, herr vice talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Vidare anfördes ej. Herr vice talmannen gaf proposition först på bifall till utskottets hemställan och sedan på afslag å densamma och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; hvarefter kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

*Ang. behörig-
het för kvinna
att inväljas i
skolråd och
fattigvårds-
styrelse m. m.*

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts propositioner, angående behörighet för kvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse samt med förslag till ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, än äfven väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande skolråd.

I propositionen n:o 16 hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande tre särskilda författningsförslag:

1:o.

"Förslag

till

**förordning angående ändrad lydelse af femte stycket af § 23
förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd
den 21 mars 1862.**

Häri genom förordnas, att femte stycket af § 23 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 13 april 1886, skall hafva följande ändrade lydelse:

Till ledamöter i skolrådet eger församlingen likaledes att å kyrkostämma utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kända män eller kvinnor. Väljes kvinna till ledamot af skolrådet, eger hon att när som helst afsäga sig uppdraget“.

Ang. behörighet för kvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse m. m.
(Forts.)

2:o.

”Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse af mom. 3 af § 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Härigenom förordnas, att mom. 3 af § 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 skall hafva följande ändrade lydelse:

Mom. 3. Till ledamöter i skolrådet eger församlingen likaledes att i kyrkostämma utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kända män eller kvinnor. Väljes kvinna till ledamot af skolrådet, eger hon att när som helst afsäga sig uppdraget“.

3:o.

”Förslag

till

förordning om ändrad lydelse af § 15 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Härigenom förordnas, att § 15 i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, sådan denna paragraf lyder enligt kungörelsen den 11 februari 1881, skall hafva följande ändrade lydelse:

1. Der kommunalnämnd ej utgör fattigvårdsstyrelse, utser fattigvårdssambälle på landet ledamöter i sådan styrelse, män eller kvinnor, till det antal, som med hänsigt till samhällets vidd och folkmängd erfordras, dock ej mindre än tre: och skola, då val till ledamöter anställles, jemväl utses suppleanter i styrelsen till halfva antalet af ledamöterna, eller, om dessas antal ej är jemnt, till det antal, som är närmast öfver hälften.

2. I stad utses ledamöter i fattigvårdsstyrelse, män eller kvinnor, till det antal, fattigvårdssambället finner skäligt bestämma, dock ej mindre än fem.

Ang. behörig-
het för qvinna
att inväljas i
skolråd och
fattigvårds-
styrelse m. m.
(Forts.)

3. I afseende å ledamots och suppleants tjenstgöringstid och afgång samt rättighet att uppdraget sig afsäga, äfvensom beträffande uteblifvande från sammanträde utan förfall, iakttages å landet hvad om ledamot eller suppleant i kommunalnämnd, och i stad hvad om stadsfullmäktig gäller. Qvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.

4. Är fattigvårdssamhälle i rotar fördeladt, utser hvarje rote sin fattigvårdsföreståndare äfvensom, der rote bestämt, att särskild styrelse för dess fattigvårdsangelägenheter skall finnas, två eller flere af rotens medlemmar att jemte fattigvårdsföreståndaren sådan styrelse utgöra“.

Genom propositionen n:o 15 föreslogs antagande af följande:

”Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas att § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen den 22 juni 1883, skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 38.

Ledamöter och suppleanter i nämnder och afdelningar väljas för två år i sänder. Afgående ledamot eller suppleant kan omväljas. Till ledamöter eller suppleanter kunna väljas så väl ledamöter af stadsfullmäktige som ock andra stadens innebyggare, som äro till fullmäktige valbare.

Till ledamot eller suppleant i fattigvårdsnämnden kan äfven väljas qvinna, som är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga och uppnått tjugufem år. Qvinna, som blifvit till ledamot eller suppleant utsedd, är likväl berättigad att när som helst afsäga sig uppdraget.“

Härförutom hade i särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, n:is 71 och 156, föreslagits, i den förra af herr *A. W. Nilson* från Lidköping, “att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i gällande kongl. förordningen om kyrkoråd och skolråd, att äfven qvinna må, under vissa vilkor kunna inväljas till medlem af skolråd“;

och i den senare af herr *C. G. Bruse* “att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga och för nästkommande riksdag framlägga sådant förslag till ändring af § 23 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, att församling erhåller rättighet utse

ordförande i skolråd samt att qvinna må kunna utses till ledamot i skolråd“.

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde emellertid utskottet, att Kongl. Maj:ts proposition n:o 16, angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *A. Lilienberg* och *H. Andersson* i Nöbbelöf, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågasvarande, af Riksdagens egen framställning föranledda proposition. Öfverläggningen rörande detta ämne öppnades af

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, hvilken anförde:

Det var med förvåning—en förvåning, som jag hoppas och tror skall delas af ganska många af denna kammars ledamöter—som jag läste nuvarande lagutskotts utlåtande öfver här ifrågasvarande kongl. proposition. Hade en dylik framställning kommit direkt från Kongl. Maj:t och således likasom öfverraskat Riksdagens ledamöter, så skulle jag sannerligen icke undrat, om mer än en hade velat åtminstone betänka sig, innan han hade lemnat bifall till densamma. Men så är icke förhållandet. Tvärt om. Denna fråga har varit före förr och för icke längre sedan än vid 1887 års riksdag, då det begärdes af motionär, som vann lagutskottets bifall för sin motion, att qvinna måtte blifva berättigad att inträda såsom ledamot i skolråd och fattigvårdsstyrelse. Det var få reservationer fogade mot utskottets betänkande. Emellertid vill jag icke neka till att *en* reservation var af beskaffenhet att förtjena mycken uppmärksamhet. I den, såsom hvarje gång, då det varit fråga om att utvidga qvinnans rättigheter, anfördes det gamla skälet, att man skulle icke draga qvinnan ur hennes egentliga verksamhetskrets. Detta skäl är ju ock något, som förtjenar att uppmärksammas. Det var också därför som reservanten i Första Kammaren, lagutskottets dåvarande, likasom äfven nuvarande, ordförande, ansåg det vara i hög grad betänkligt, om en qvinna skulle *tvingas* att inträda i fattigvårdsstyrelse eller att sitta i skolråd. Emellertid genomgick motionen lyckligt sin pröfning i båda kamrarna. I Första Kammaren bifölls den med en rösts öfvervigt. I Andra Kammaren åter var röstpluraliteten betydligt större.

Kongl. Maj:t lät derefter vederbörande sakkunnige, såväl Konungens befallningshafvande som domkapitlen, yttra sig i ämnet. Äfven inom dessa myndigheter rådde olika meningar, man kan säga nästan såsom i Första Kammaren, i det att ungefär halfva antalet stod på hvar sin sida. Derefter har på grund af det befogade i den nämnde reservantens anmärkning angående tvånget för qvinnan och med hänsyn dertill, att den mesta skiljaktigheten hos dessa sakkunniga myndigheter just berodde på, huru vida detta tvång skulle vara eller icke. Kongl. Maj:ts proposition, sådan den

Ang. behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse m. m.
(Forts.)

Ang. behörig-
het för kvinna
att inväljas i
skolråd och
fattigvårds-
styrelse m. m.
(Forts.)

nu föreligger, har nu öfverlemnats till Riksdagen. Den har, trots stötestenens borttagande, af nuvarande lagutskott blifvit afstyrkt. Reservationer finnas dock af ledamöter från denna kammare.

När Riksdagen det ena året skrifver till Kongl. Maj:t och an- håller att få nådigt bifall till ett lagförslag, och Kongl. Maj:t det andra året efterkommer Riksdagens önskan, sedan han underkastat dess framställning en grundlig pröfning, så bör det väl åtminstone, mine herrar, vara fullt viktiga skäl, som må kunna föranleda Riksdagen att frångå sin egen begäran. Jag har sökt efter sådana i utskottets utlåtande, men -- jag säger det ärligt -- jag har icke funnit dem tungt vägande.

Det första, som man bör fråga efter i en fråga sådan som denna, är: duger verkligen qvinnan att inträda såsom verksam ledamot såväl i skolråd som i fattigvårdsstyrelse? -- Jag behöfver icke aflemna annat svar härpå, än det utskottet sjelft gifvit i sitt utlåtandes sista rader framför sjelfva slutklämman. Utskottet säger der: "Med allt erkännande af den betydelsefulla och välsignelse-rika verksamhet, qvinnan under frivillighetens form utöfvat och utan tvifvel fortfarande kommer att utöfva på nu ifrågavarande områden, finner lagutskottet sig, på nu anförda skäl, böra hem- ställa" etc. Här är således erkänt: hon duger, hon har på ifråga- varande områden varit begagnad på ett välsignelserikt sätt och det uttalas den förhoppning, att hon fortfarande måtte utöfva sin verksamhet på ett lika välsignelserikt sätt.

Det är dock ett par ord -- "på frivillighetens väg" -- som här skjutits emellan. Låtom oss då se till, i hvad mån den kongl. propositionen skiljer sig från denna önskan, som utskottet fler- städes framhåller. Äfven här har det inskränkt sig helt och hållet till "frivillighetens väg"; och just på grund deraf begriper jag icke, hvarifrån utskottet fått sitt skäl till afslag. Det förhåller sig i detta förslag helt enkelt så: Vill en kommun välja en kvinna till ledamot af skolråd eller fattigvårdsstyrelse, så kan han, vill han icke, så låter han bli; vill hon taga emot uppdraget, så kan hon, vill hon icke, så slipper hon. En större frihet kan icke gerna lemnas. Det är således beroende på båda parterna, huruvida kvin- nan blir ledamot eller ej. Men den lilla skilnad, som finnes, är dock att beakta. Hittills har man kunnat genom enskild öfver- enskommelse tala vid qvinnan att uträtta åtskilligt så för skolan som för fattigvården; och man vill, att hon skall fort fara att verka på detta sätt, men vill icke göra henne den lilla rättvisan, att hon äfven kunde få deltaga i sjelfva öfverläggningarna angående verksamheten.

Jag har i många år dels varit i tillfälle, dels ock varit pligtig att sysselsätta mig så väl med skolundervisning som med fattig- vård, och under den tiden mer än en gång funnit, att en synner- ligen verksam hjälp i båda afseendena är att hemta från qvinnan. Att nu göra henne den rättvisan, att just på grund af denna hjälp, som tydligen både utskottet och de flesta kommuner högt skatta och icke vilja afsäga sig, låta henne äfven få deltaga i sjelfva rådplägandet och afgörandet, att låta henne icke blott taga emot

befallning af en styrelse att göra det eller det, utan också gifva henne tillfälle att sjelf få vara tillstädes och med sin erfarenhet hafva något att säga vid sjelfva beslutet, är, enligt min tanke, icke för mycket.

Utskottet säger på ett ställe i sitt betänkande, att det har icke blifvit "visadt" att dessa uppdrag, som hittills blifvit lemnade åt män, hafva blifvit på ett mindre dugligt sätt utförda. Ja, hvarför icke det har visat sig, huru vida dessa uppdrag skulle kunnat blifva bättre utförda, om de anförtrots äfven åt kvinnor, beror ju helt enkelt derpå, att det icke lemnats kvinnorna tillfälle att vara med. Men icke är det skäl att tro, det dylika uppdrag skulle blifva sämre utförda, om kvinnan blefve i tillfälle att såsom verksam ledamot deltaga i skolråds- och fattigvårdsstyrelsens öfverläggningar. Utskottet säger också, att utskottet "är öfvertygad", att i intet af dessa afseenden den kvinliga verksamheten skulle blifva till större nytta, derigenom att åt kvinnor bereddes plats i fattigvårdsstyrelse och skolråd. — Man är öfvertygad, — men det är icke något skäl, mine herrar. Jag för min del är öfvertygad om motsatsen; och jag tror att jag har ock någon erfarenhet att bygga på. Hvar och en, som begagnat en kvinna på ifrågavarande område såsom en verksam utförare af skolråds- eller fattigvårdsärenden, vet dessutom nog, att hon äfven förtjenar att deltaga vid sjelfva afgörandet af sådana ärenden.

Utskottet säger vidare: "Såsom utskottet sålunda sökt visa, kan den föreslagna lagändringen icke anses vara af något praktiskt behof från det allmännas sida påfordrad." Det är ett sväfvande uttryck: "från det allmännas sida". Ty just den allmänhet, som här skulle svara, huru vida den föreslagna lagändringen kunde vara påfordrad eller icke, den finnes icke här; och om den också finnes här, vågade eller kunde den icke uttala sin mening. Men ville man fråga de fattiga och barnen i skolorna: "tron I att det skulle vara af något gagn och till någon glädje, om den eller den kvinnan deltog i omsorgen för edra angelägenheter?" — sannernligen skulle man icke då få höra ett svar tillräckligt starkt att förstås! — Det är barnen och de fattiga, som bäst behöfva kvinnan till målsmän i sådana frågor; och om deras målsmän här kunde höra hvad de i deras församlingar ville svara, om man tillsporde dem om deras mening härutinnan, skulle de nära nog känna sig tvingade att säga: "ja, låt kvinnan hafva ett ord med i laget".

Utskottet tillägger derpå, att den föreslagna åtgärden, såsom den blifvit i Kongl. Maj:ts proposition närmare bestämd, "ej heller är af någon synnerlig betydighet". Jag medgifver det, om vi blott se på huru det skulle ställa sig för tillfället. Af "någon synnerlig betydighet", säger utskottet. Ja, det är allt eftersom man vill taga saken. Jag anser vara af stor betydighet hvarje första, äfven lilla steg, som är rätt och principielt riktigt. Ett sådant steg är detta. Ett afslag å den kongl. propositionen är, efter mitt sätt att se saken, ett fördröjande af den tid, då man gifver ett erkännande åt kvinnans duglighet inom vissa af våra kommunala angelägenheter. Det är för kommunerna sjelfva af

Ang. behörighet för kvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse m. m.
(Forts.)

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)

stor vigt och för samhället en ännu större, att ett sådant erkän-
nande gifves ju förr dess hellre.

Hvarför skall man frukta att låta qvinnan vara med, helst
vi hafva att motse, att hon alltid skall komma att utgöra en mi-
noritet inom styrelserna och aldrig kan komma att der genom-
drifva något, med mindre männen sjelfve vilja det? Men att man
icke får tvinga henne likasom mannen, säger utskottet, skulle för
henne medföra en privilegierad ställning, som icke vore väl öfver-
ensstämmande med sunda lagstiftningsgrundsatser. Låt om oss då
jempföra qvinnans privilegier med mannens, så veta vi nog hvad vi
om det påståendet skola tänka! Jag vill icke på den grunden för-
klena våra hittills brukade lagstiftningsgrundsatser, oaktadt de,
enligt denna utskottets uppfattning, af samma anledning icke borde
hafva mycket värde.

Man ser ofta, att lagutskottet strängt förfar med mindre be-
tydande frågor, och jag säger icke något om det. Ibland är slag-
tandet af små lagförslag vådligt stort och det kan må hända också
vara helsosamt. Men det kan väl någon gång också hända, att
man under den der ifvern vill taga lifvet äfven af sådana förslag,
som väl förtjente att få lefva. För mig, mine herrar, är detta
lilla lagförslag verkligan att anse såsom en anförvandt till det
barn, som en gång i Betlehem eftersöktes för att mördas, men
slapp undan; låten det såsom sådant, såsom de fattiges och bar-
nens vän, slippa undan med lifvet! Jag tror icke, att vi deröfver
komma att ångra oss.

Vidare yttrade:

Herr Lilienberg: Jag har, såsom herrarne se, jemte en
annan ledamot af utskottet reserverat mig mot utskottets hem-
ställan, och borde därför kanske angifva de grunder, hvarpå jag
stödt min reservation. Men efter det värtaliga anförande, vi nyss
hört från statsrådsbanken, har jag ingenting vidare att tillägga
och vill därför inskränka mig att yrka bifall till reservationen,
d. v. s. till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr *Lindmark* instämde i detta yttrande.

Herr *Stockenberg*: Då herr ecklesiastikministern redan un-
derkastat lagutskottets förevarande betänkande en så genomgående
kritik, torde de af kammarens ledamöter, som ännu framställa an-
märkningar mot samma betänkande, nu hafva föga att tillägga.
Jag kan dock icke undvika att i korthet nämna, att jag föreställer
mig, att Riksdagen genom bifall till utskottets hemställan skulle
göra sig skyldig till en betänkelig sjelfmotsägelse. Riksdagen har
nemligen, såsom blifvit erinradt, 1887 i skrifvelse hos Kongl. Maj:t
anhållit om framläggande af förslag till sådan ändring i gällande
lagstiftning, "att hinder icke må möta för att i kommunala ange-
lägenheter röstberättigad qvinna må kunna såväl i stad som på
landet inväljas till ledamot af skolråd och af fattigvårdsstyrelse,

der denna å landet icke utgöres af kommunalnämnd“. Denna Riksdagens anhållan har också Kongl. Maj:t tillmötesgått i nu föreliggande nådiga proposition. Icke för ty har lagutskottet afstyrkt antagandet af denna proposition och hvarför? Icke därför, att i förslaget skulle förefinnas några brister i formelt afseende, hvilka för öfrigt lagutskottet i så fall kunnat afhjelpa, utan därför att utskottet icke delar den af Riksdagen i dess nämnda skrifvelse uttalade åsigt om lämpligheten och angelägenheten af att qvinna, som är röstberättigad i kommunala angelägenheter, må kunna inväljas till ledamot af skolråd och fattigvårdsstyrelse. För min del kan jag icke finna annat, än att de skäl Riksdagen 1887 anförde till stöd för denna sin framställning hos Kongl. Maj:t våga vida tyngre än de skäl utskottet nu anført till vederläggning af de förra. Särskildt anmärkningsvärdt förefaller mig det förhållandet, att utskottet icke vill grunda sin motivering mot förslaget derpå, att, enligt utskottets erfarenhet, qvinnan i utöfvandet af de henne hittills anförtrödda medborgerliga värf skulle hafva visat sig sakna förmåga att skickligt göra detta. Nej, tvärt om, såsom från statsrådsbanken anmärktes, utskottet erkänner “den betydelsefulla och välsignelserika verksamhet, qvinnan under frivillighetens form utöfvat och utan tvifvel fortfarande kommer att utöfva på nu ifrågavarande områden“. Då frågas, huru i all rimlighets namn denna verksamhet skulle blifva mindre gagnelig och välsignelserik, om åt qvinnan tillerkändes *behörighet* att utöfva densamma; och något annat är icke fråga om uti förslaget, enär qvinna enligt detsamma skulle vara berättigad att afsäga sig de ifrågavarande uppdragen. Hennes frivillighet blir således icke mera bunden än hittills. Väl må utskottet hafva rätt deri, att den föreslagna lagändringen är af föga betydenhet, men medgifvas måste dock, att denna lagändring går ett steg i kulturenlig riktning, och hvarje sådant steg, äfven ringa, anser jag vara af betydenhet och att föredraga framför ett steg till baka, och ett steg bakåt tager i min tanke Riksdagen, om den med frånträdande af förut uttalade åsikter bifaller utskottets hemställan. Jag ansluter mig således till den af herrar Lilienberg och Hans Andersson i Nöbbelöf afgifna reservationen och vågar vördsamt anhålla, att kammaren med afslag å utskottets hemställan, må bifalla den kongl. propositionen.

Angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse m. m.
(Forts.)

Herr Nilson från Lidköping: Om Riksdagen på anförda skäl ingår till Kongl. Maj:t med begäran om förändrad lagstiftning rörande någon viss samhällsfråga och Kongl. Maj:t derefter med godkännande af dessa skäl låter utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan förändrad lagstiftning, bör man väl kunna förutsätta, att Riksdagen också skulle vara villig att antaga en lagförändring, som den sjelf begärt. Ett motsatt förfarande skulle vittna om en inkonsequens och en brist på hållning, som ej kan vara Riksdagen värdig. Huru kan man efter ett sådant tillvägagående begära, att Kongl. Maj:t skall fästa det afseende vid Riksdagens skrivelser, som man önskar. Till en sådan inkonsequens tyckes man emellertid nu vilja göra sig skyldig, ifall lagut-

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)

skottet får råda och den kongl. propositionen om rättighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse blir afslagen. Då jag sjelf väckt motion rörande behörighet för qvinna att inväljas till ledamot af skolråd, ber jag att ett ögonblick få uppehålla mig vid endast den delen af det förevarande betänkandet, som särskildt rörer den frågan. Mitt syfte med motionen har ej i främsta rummet varit att bereda qvinnan några ökade medborgerliga rättigheter, ehuru jag nog annars ger mitt fulla erkännande åt våra dagars sträfvan i sådan riktning. Men jag har bortsett från allt detta och för min del blott fäst afseende vid hvad som synt mig vara till nytta och gagn för folkskolan. Man har i folkskoleinspektörernas senast afgifna berättelser haft tillfälle att se, huru illa bestäldt det är med skolråden såsom de nu äro sammansatta. Jag skall taga mig friheten att uppläsa några af de utlåtanden, som i detta afseende af inspektörerna äro afgifna. Sålunda skrifer en: "Den tillsyn öfver skolorna, som enligt kongl. folkskolestadgan åligger skolråden, utöfvas i allmänhet på ett mycket lamt och litet tillfredställande sätt, och hafva skolrådsordförande dervid oftast ingen eller åtminstone mycket liten hjälp att påräkna af öfriga skolrådsledamöter, hvilka till och med ganska sällan infinna sig i vederbörande skola vid inskrifningar, examina och dylika tillfällen. Deras skolbesök afse vanligen behandling af någon ekonomisk fråga, såsom reparation af skolhuset, inköp af ved och annat dylikt. Tillsyningsmän för att öfvervaka skolgången inom mindre områden äro visserligen enligt kongl. folkskolestadgans och de nya reglementenas föreskrift tillsatte, men synas de fleste dels försumma, dels med motvilja utföra det dem gifna uppdraget, hvarför ock den åsyftade tillsynen mångenstädes saknar all betydelse och verkan. Vore ock skolrådsledamöternas tillsyn i skolorna mindre behöflig för att kontrollera lärarepersonalens verksamhet, och äfven i detta hänseende stundom af ringa värde, skulle densamma dock såsom uppmuntrande och stödjande kunna uträtta mycket godt. Ofta höras lärare och lärarinnor klaga deröfver att skolrådets ledamöter så sällan besöka skolorna och lemna behöfligt stöd och uppmuntran". En annan skrifer: "Denna (tillsynen) skall enligt skolstadgans och reglementenas föreskrift utöfvas af skolrådet, som icke sällan har på papperet indelat distriktet i flere eller färre mindre områden med hvar sin tillsyningsman. Men så vidt jag kunnat finna, är det ganska kient bestäldt med denna tillsyn. I de flesta fall är skolrådets ordförande den ende, som har egentlig omsorg om distriktets skolor. Sanningenligt måste ock erkännas, att af skolrådsordförandena minst 75 procent med berömvärdt nit vårda sig om skolan. Men lika sant är, att på de flesta ställen större delen af skolrådets ledamöter äro mycket vårdslösa i fullgörandet af sina pligter. Vid besök i en skola i Östergötland 1885 uppgaf en lärare, att, på 22 år ingen skolrådsledamot utom ordföranden besökt hans skola! Glädjande undantag gifvas visserligen, men äro ty värr sällsynta". En tredje skrifer: "Fortfarande måste det sägas, att den uppsigt öfver skolan och dess verksamhet, som åligger skolrådet, vanligen utöfvas endast

af skolrådets ordförande. Mångenstädes är denna styrelse så sam-
mansatt, att utom den sjelfskrifne ordföranden ingen af ledamöterna
är så kvalificerad, att han kan på ett mera verksamt och gagnande
sätt ingripa i skolans ledning. Men äfven sådana åligganden, som
af hvarje skolrådsledamot böra kunna fullgöras, såsom exempelvis
att på från lärare eller lärarinna gjord anmälan hålla barnen till
ordentliga skolbesök, försummas allt för ofta, hvarför ock den
klagan temligen allmänt låter sig höras från lärarepersonalens sida,
att, utom det stöd man eger från presterskapet, man står ensam
i arbetet vid barnens undervisning“. Och en annan säger: “Inom
några skoldistrikt är tillsynen öfver skolorna och skolgången väl
ordnad, inom andra deremot finnes ingen annan tillsyn än den,
som sker genom ordföranden i skolrådet och en och annan skol-
rådsledamot“. Det är onödigt att här uppläsa flera utdrag. Alla de
46 afgifna berättelserna gå i samma tonart; om ock en och annan
inspektörs omdöme är uttaladt med mindre skärpa. Det lär ej
kunna nekas, att de auktoriteter, jag här åberopat, tillräckligt tyd-
ligt låta oss veta att skolråden, såsom de nu äro sammansatta,
i allmänhet fungera mycket illa. Saken är för vigtig för att lem-
nas obeaktad och frågan blir då den, huru man skall råda bot på
detta onda. Flera botemedel kunna ju finnas, och jag är villig
att acceptera hvarje förslag, som i det fallet kan anses verksamt.
Men för min del har jag trott, att man skulle vinna ganska myc-
ket derigenom, att det äfven bereddes qvinnan inträde i skolrådet
som ordinarie ledamot; ty af hennes nit och intresse för sko-
lan och af hennes pligtrogenhet väntar jag mig mera än af
mannen.

Jag får dock erkänna, att jag icke är så öfverdrifvet nöjd med
Kongl. Maj:ts proposition, ty den synes mig vara allt för knappt
tillskuren till måttet. Jag hade velat gå längre och jag tror, att
det bort vara tillåtet att invälja flera qvinnor än hvad som nu
medgifves genom den strängt begränsade propositionen. Mig sy-
nes framför allt den gifta qvinnan vara lämplig att hafva plats i
skolrådet, ty hennes intresse för skolan, der hon har sina egna
barn, skulie helt visst alltid visa sig varmt och lefvande. Då
emellertid ingen utsigt förefinnes att för närvarande komma längre
än Kongl. Maj:t föreslagit; då den kongl. propositionen dock är
ett om ock litet steg i den rätta riktningen och då härtill kommer, att
jag anser, att Riksdagen icke bör afslå en proposition, som till-
kommit på grund af Riksdagens eget initiativ, så ber jag att få
yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts
proposition.

Häruti instämde herr *Metzén*.

Herr Collander: Herr vice talman, mine herrar! Då jag
begärde ordet, hade herr statsrådet och chefen för ecklesiastikde-
partementet ännu icke yttrat sig. Sedan vi fått höra hans varma
och öfvertygande föredrag för tillstyrkandet af denna reform, som
af Kongl. Maj:t blifvit föreslagen, återstår det ingenting att säga,

*Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)*

Angående be- utan man kan inskränka sig till att anhålla om afslag å utskottets
hörighet för betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.
qvinnor att in- Medan jag har ordet, kan jag dock icke underlåta att påpeka
väljas i skol- en omständighet. Lagutskottet säger i sitt utlåtande, att denna
råd och fattig- reform skulle för landsbygden hafva mycket liten betydelse, dels
vårdsstyrelse m. m. därför att särskild fattigvårdsstyrelse der inrättats inom ytterst få

(Forts.)

kommuner och äfven därför att inom landskommunerna icke finnas så många kvinnor, som äro behöriga eller lämpliga eller hafva tid att mottaga en sådan befattning som i frågavarande. Jag vill gerna medgifva, att denna reform har sin hufvudsakliga betydelse för städerna. Men just därför, att den har det och på samma gång icke skadar landsbygdens intressen — här är just en fråga, der städernas och landsbygdens intressen icke stå emot hvarandra — och då det står landskommunerna fritt att begagna sig af den qvinliga kraften för ifrågavarande ändamål eller icke, skall jag anhålla om bifall till den kongl. propositionen och afslag å lagutskottets hemställan.

Med herr Collander förenade sig herr *Folke Andersson*.

Herr Andrén: Efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade, är det kanske onödigt ett upptaga kammarens tid, då det icke kan vara mycket som återstår att säga. Jag anser det dock som en skyldighet att påpeka ett par oegentligheter i lagutskottets utlåtande, som jag icke anser böra kvarstå alldeles obeaktade.

Lagutskottet säger på sidan 6: "Antalet i kommunala angelägenheter röstberättigade kvinnor torde, synnerligast på landet, vara så obetydligt, att man i de flesta kommuner knappt läser kunna påräkna att finna en enda, som är på en gång lämplig och villig att åtaga sig ett sådant uppdrag". Här kan med skäl frågas, hvarifrån lagutskottet fått den upplysningen. Om lagutskottet tagit reda på den redogörelse, som rörande den kommunala rösträtten på landet uppgjordes vid 1885 års slut, skulle det hafva funnit, att antalet röstberättigade kvinnor då utgjorde å landsbygden 29,772 och i städerna 15,914, summa 45,686. Huru kan lagutskottet då komma och påstå, att antalet röstberättigade kvinnor på landet är obetydligt.

Men äfven sedermera yttrar utskottet något, som förefaller mig mycket egendomligt. På sid. 7 talar utskottet om de svårigheter, som existera för fattigvårdsstyrelse och skolråd att sköta sina angelägenheter, om den ofantliga stora ekonomiska skyldigheten och om det ansvar, som åligger desamma. Detta resonnement begriper jag icke heller. Ty det vore väl icke meningen, att till ledamöter i fattigvårdsstyrelse och skolråd välja uteslutande kvinnor, utan blott en och annan, eller att kvinnan skulle sysselsätta sig med de ekonomiska angelägenheterna, utan hvad skolrådsangelägenheten beträffar, skulle hon väl lämpligen tillse barnens skolgång, och hvad fattigvården beträffar deltaga deri på det sätt, att hon besökte de fattiga i deras hem. Men äfven om jag skulle gå

in på lagutskottets resonnement, så är jag fullt öfvertygad om, att det finnes många både ogifta fruntimmer och enkor, som förvalta penningeangelägenheter lika väl som männen, likasom ock derom att de göromål, som äro förknippade med ledamotskapet i fattigvårdsstyrelse och skolråd, icke i allmänhet äro konstigare, än att många fruntimmer äro fullt kompetenta att handhafva desamma i vårt land.

Jag borde kanske sluta här, men vill påpeka ännu en sak. Våra nya kommunallagar hafva existerat i nära 27 år. Enligt dem har qvinna kommunal rösträtt, och Sverige är det första land, som gifvit henne en så utsträckt rättighet. Vore det då för mycket, att nu efter 27 år ytterligare gifva henne den obetydliga rättigheten att sitta såsom ledamot i skolråd och fattigvårdsstyrelse? Skulle vi taga exempel från andra länder, vore det väl synnerligen lämpligt att taga det från England, och jag tror att vi kunna vara öfverens derom, att engelsmännen är det mest praktiska folk i verlden. England har för längesedan gifvit kvinnorna ökade rättigheter i detta hänseende. I Londons schoolboard, d. v. s. Londons stora gemensamma skolstyrelse, som har att handhafva angelägenheter, som röra flera millioner menniskor, hafva kvinnor suttit i flera år, och ingen har haft skäl att vara missnöjd dermed. Det har gått till och med så långt, att i år, då den nya grefskapsförfattningen, eller hvad vi skulle kalla landstingsförfattning, infördes, valbarheten dit utsträcktes äfven till framtimmen. Och i år har London utsett till ledamöter i sin grefskapsstyrelse två fruntimmer, och i det verkställande utskottet sitter för närvarande ett fruntimmer. När England icke är generadt att lemna dem en sådan rätt, tror jag icke vi behöfva vara det. Mycket skulle kunna sägas i frågan, men jag anser, att hvad som hittills är yttradt, är tillräckligt, och skall be få tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wendt: Herr vice talman, mine herrar! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har frambållit, att anledningen till Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne är den, att frågan har utgått från Riksdagen. Han nämnde, att vid 1887 års senare riksdag beslut fattades om en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i det syfte, hvarom nu är fråga. Skrifvelsen beslöts i Första Kammaren med 41 röster mot 40, efter det att den förseglade sedeln blifvit öppnad, och i Andra Kammaren med 101 röster mot 77. Man har väl nu sagt, att, när begäran om lagförslag utgått från Riksdagen, det ej är Riksdagen värdigt att afslå det förslag, som till följd deraf af Kongl. Maj:t framlägges. Men om jag icke misstager mig, har det icke varit utan exempel, att så skett, detta föranledt af, huru vida det framlagda förslaget gillats af den Riksdag, som fått frågan under ompröfning.

Herr ecklesiastikministern framböll äfven, att lagutskottet icke skulle hafva framlagt fullgiltiga skäl för ett afstyrkande af den kongl. propositionen. Men han förbigick, att lagutskottet i betänkandet frambållit, hurusom den gifva kvinnan icke kan ifrågakomma

*Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)*

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse

m. m.
(Forts.)

vid val till ledamot i fattigvårdsstyrelse och skolråd. Efter lag-
utskottets åsigt skulle dock i synnerhet den gifta qvinnan vara
lämplig för ett sådant uppdrag, som här i fråga, derest icke for-
mella hinder möta. Men vi veta, att så väl skolråden som fattig-
vårdsstyrelserna kunna hafva icke obetydliga medel under sin för-
valtning; och huru skulle det då ställa sig, om den gifta qvinnan
såsom medlem i styrelsen skulle sökas för medel, som skolrådet
eller fattigvårdsstyrelsen icke i behörig ordning redovisat. Den
gifta qvinnan är stäld under mannens målsmansskap, och i denna
omständighet ligger ett väsentligt hinder för hennes väljande.
Här har blifvit nämndt af en talare, att antalet valbara qvinnor
är orimligt stort. Med begagnande af samma statistiska uppgifter,
som den ärade talaren, ber jag att få nämna, att antalet valbara
enkor, emellan 20 och 55 år, uppgår till 50,137. Deremot finnas
valbara ogifta qvinnor till ett antal af 397,974. Det vill säga i
rundt tal är förhållandet dem emellan som 5 förhåller sig till 40.
Om man antager, att den gifta qvinnan i synnerhet skulle vara lämp-
lig för ett sådant uppdrag, som här är i fråga, så ligger väl nära
till hands att antaga, att äfven enkorna skulle ega sådan kvalifika-
tion. Då nu enkoras antal är så litet i förhållande till de ogifta,
och dessutom det icke torde bestridas att äfven enkorna hafva sina
husliga göromål att se till, och därför icke äro så benägna att offra
så mycken tid som dessa saker kräfva, så skulle det i synnerhet
blifva den ogifta qvinnan, som skulle anlitas för dessa göromål.
Att den ogifta qvinnan på frivillighetens väg mången gång begag-
nats i såväl fattigvårdsstyrelsens som skolrådets tjänst har utskottet
i sitt betänkande framhållit. Och det torde väl icke vara skäl att
antaga, att en sådan qvinna, derest hon frivilligt offrar sina krafter
för ändamålet, icke gör det lika gerna, om hon dertill får uppdrag,
äfven om hon icke skulle vara medlem af sjelfva styrelsen och
deltaga i beslutet. Det kan väl icke dessutom motsägas, att det
gått bra på det sättet, och det står ju henne fritt att till dessa
styrelser framställa förslag i ena eller andra rigtningen, hvarvid
hon säkerligen, der skäl så förefinnes, skall blifva hörsammad och
förmå göra sin mening gällande.

Det har vidare framhållits, att de myndigheter, som blifvit
hörda i ämnet, varit af ganska olika meningar. Detta torde väl
visa, att den allmänna meningen i vårt land icke är endrägtigt för
det ifrågavarande förslaget. På grund af hvad jag anfört och hvad
utskottet för öfrigt i sitt betänkande andragit, ber jag få yrka bifall
till utskottets förslag.

Herr Edelstam: Endast några få ord. Herr Wendt har
redan påpekat ett väsentligt hinder mot förslagets antagande. Deri
föreslås, att till ledamöter i fattigvårdsstyrelse skola kunna väljas
män eller qvinnor. Men der står icke att de skola vara röstber-
ättigade. Följden häraf skulle kunna blifva, att en gift qvinna väljes
såsom ledamot i fattigvårdsstyrelse, men, såsom vi veta, har fat-
tigvårdsstyrelse ofta en icke obetydlig kassa om hand, för hvars
rätta handhafvande medlemmarne samfäldt stå i ansvar. Men

gift qvinna står under mannens målsmansskap och kan såsom sådan icke ikläda sig någon sådan förbindelse. På detta formella skäl finner jag mig för närvarande icke kunna tillstyrka bifall till K. M:ts förslag.

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse

m. m.
(Forts.)

Herr Pehrson i Törneryd: Jag hör, att kammaren ropar på proposition och skall därför icke yttra många ord.

Det kraftigaste skälet, som har anförts mot utskottets förslag torde vara det, att Riksdagen aflåtit en skrifvelse i ämnet. Det är emellertid redan påpekadt, och det är för litet hvar af herrarne bekant, att skrifvelsen åtminstone i ena Riksdagens kammare hade mycket liten öfvervigt, så att man kan säga, att meningarna i representationen för och emot i denna sak hittills varit ungefär jemnstarka. Ser man till, huru det förhåller sig i öfrigt och med den allmänna meningen i landet, tror jag man kan säga detsamma, nemligen att den ena sidan icke lär hafva synnerlig öfvervigt öfver den andra. Under sådana förhållanden synes mig som om man hade skäl att med varsamhet besluta i en sak så fränmande för vår lagstiftning hittills som denna.

De skäl åter, som kunna anföras för afslag å den kongl. propositionen, äro efter min förmening ingalunda så obetydande som man här hittills i afton sökt göra gällande. Såsom en väsentlig brist i detta förslag är väl att anse, att här icke varit fråga om att bereda den gifta qvinnan tillfälle att få göra sin erfarenhet gällande inom skolråd och fattigvårdsstyrelse, något som jag för min del just anser vara af allra största vikt. Ty lika stor erfarenhet, som den gifta qvinnan i allmänhet eger rörande barnuppföstran och fattigvårdsangelägenheter, tror jag icke man kan säga den ogifta i allmänhet besitter. På de särskilda egenskaper, som den gifta qvinnan eger just i dessa afseenden, sätter jag mycket värde, och hade det varit fråga om att i detta fall göra qvinnan likställd och få äfven den gifta qvinnan med i räkningen, hade jag kanske betänkt mig mer än en gång, innan jag varit med om ett afstyrkande. Men just den omständigheten, att så icke är meningen, synes mig vara ett ganska viktigt skäl att icke nu bifalla förslaget. En talare på göteborgsbanken har nyligen med en viss styrka framhållit, att utskottet efter hans förmenande framhållit i synnerhet ett skäl, som icke var lyckligt valdt. Det kan ju hända, och jag får för min del medgifva rörande hans anmärkning, att utskottet kunde i det anmärkta fallet använt något annat ord än det, som nu står närmast framför ordet: kommuner. Om utskottet, i stället för att säga de *festa* kommuner, sagt *många* kommuner, tror jag, att utskottets resonnement äfven i denna punkt är riktigt. Man får nemligen icke gå ut derifrån, huru förhållandena ställa sig ensamt i de större städerna, utan man bör äfven tänka på landsbygdens förhållanden, och då är det många gånger på det sättet, såsom utskottet säger, att man finge söka, utan att i mången kommun finna en qvinna, som på en gång är valbar, villig och lämplig för uppdraget.

Hvad nu landsbygden särskildt beträffar, har det redan blifvit

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)

frambållet, och jag skall be få ytterligare betona, att man der i flera kommuner icke har någon särskild fattigvårdsstyrelse, utan kommunalnämnden utgör äfven kommunens fattigvårdsstyrelse. Men i kommunalnämnd kan icke qvinna, enligt detta förslag, blifva ledamot, och då har man på landsbygden ingen vidare fördel af den föreslagna lagen. Det har af en talare nyss blifvit framhållet, huru litet skäl man kan hafva att antaga, att en qvinna skall vara intresserad af vissa göromål, som förekomma särskildt i fattigvårdsstyrelse, t. ex. rättstvister. Och gerna kan man väl ej begära, att en qvinna med någon framgång skall sysselsätta sig med något sådant; och jag är öfvertygad, att hon i de allra flesta fall vill undanbedja sig särskildt sådana ärenden. För egen del hyser jag derjemte den uppfattning, att det ännu ingalunda är af behofvet påkalladt att föra qvinnan öfver på det kommunala och politiska området. Jag tänker, att hon fyller sin bestämelse bättre i hemmet såsom husmoder. Låt henne företrädesvis der få verka och fylla sin pligt på det sätt, som den svenska qvinnan hittills visat sig mäktig göra, och jag tror, att man litet hvar skall i längden blifva bäst belåten med detta. Jag ber få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Widström: I all hufvudsak instämmer jag med hvad den siste talaren yttrade. Särskildt vill jag säga i afseende på det skäl, som här blifvit framhållet med en viss skärpa till förmån för den kongl. propositionen eller att Riksdagen sjelf begärt en lag i detta syfte, att den omständigheten väl icke torde vara så afgörande. Det kan hända och har allt som oftast händt, att, sedan ett lagförslag blifvit på Riksdagens begäran framlagdt, Riksdagen vid närmare pröfning förklarar sig icke kunna gå in derpå. Senast hände det med en så vigtig sak som inrättande af ett åttonde statsdepartement, ehuru Riksdagen sjelf till och med förklarar förslaget hvilande. Förhållandet är oftast det, att vid beslut om en skrivelses aflåtande, saken icke blir så grundligt pröfvad, utan man tänker, att man kan vänta tills frågan kommer tillbaka. Att säga, att Riksdagen är bunden genom sin skrivelse, tror jag derför icke vara riktigt.

Hvad sjelfva saken beträffar, har jag vid läsningen af detta lagutskottets utlåtande funnit mig särdeles tilltalad af den synnerliga utförlighet och sakrikhet, som förekommer i utskottets motivering. Jag vill för min del underskrifva allt hvad utskottet der har sagt; och då från deras sida, som uttalat en motsatt åsigt, gjorts åtskilliga erinringar mot denna motivering, ber jag att få upptaga till bemötande en eller annan af dessa.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tog fasta på hvad utskottet i de sista raderna af motiveringen yttrar, nämligen: "Med allt erkännande af den betydelsefulla och välsignelserika verksamhet qvinnan under frivillighetens form utöfvat och utan tvifvel fortfarande kommer att utöfva på nu i fråga varande områden, finner lagutskottet" etc. etc. — — —. Han påstod, att häri skulle ligga ett så stort erkännande af qvinnans duglighet på dessa områden, att det måste anses för en ohjelpig motsägelse,

att utskottet ändock afstyrkt det föreliggande förslaget. Men hufvudvigten i utskottets yttrande ligger här på *frivilligheten*, icke den frivillighet, hvarom herr statsrådet talade, nemligen att qvinnan skulle hafva rätt att godtyckligt säga nej, om hon kallades till något af ifrågavarande uppdrag och att efter eget behag utträda ur den styrelse, hvori hon blifvit invald, utan frivillighet på det sätt, att hon skulle utan något sådant officiellt uppdrag, som här är i fråga, få tjena och verka mera obemärkt och i det tysta, såsom hitintills varit fallet. Med skäl anser man, att genom en sådan verksamhet som den, hvarom nu är fråga, qvinnan skulle dragas utanför den ställning, som hon till följd af sin begåfning och egentliga kallelse bör intaga — en kallelse, som icke består i att besluta såsom medlem af fattigvårds- och skolstyrelse och bära juridiskt ansvar för sådana styrelsers beslut, utan i stället anvisar henne att verka såsom ett slags hjälpreda för utförandet af dessa beslut, en mellanhand mellan styrelsen och dem, som genom dess beslut skola tjenas. Dertill är qvinnan särskildt lämpad och begåfvad, och denna kallelse vill jag ingalunda frångå qvinnan. Att då tala om, att det är en orättvisa och en inskränkning i hennes rättigheter, att hon icke får vara med om att styra, det är att se saken ur en oriktig synpunkt. Det kan icke vara en orättvisa, att man förbehåller åt qvinnan den ställning och den verksamhet, som Herren genom hennes begåfning åt henne anvisat, utan tvärt om är det just rättvist och gagnande, både för henne och följaktligen äfven för hela samhället, att hon får stå kvar i denna ställning. Att draga qvinnan in i det offentliga lifvet allt mer och mer, det är att verka till hennes nedsättande och icke till hennes upphöjelse, enligt min mening och tanke. Detta är nu den ena omständigheten, som jag ville framhålla. Den andra är den ställning, qvinnan skulle komma att intaga såsom medlem af ifrågavarande styrelser. Det har redan af en föregående talare påpekats, hvilken besynnerlig ställning i afseende på juridisk ansvarighet qvinnan härvidlag skulle få. Det är alldeles gifvet, att uti sådana styrelser som dessa, der juridiska och ekonomiska spörsmål förekomma, qvinnans tjänst icke kunde betraktas såsom ett fullständigt eller effektivt ledamotskap; ty antingen komme hon att afhålla sig från att befatta sig med sådana spörsmål och sålunda låta dem gå som de kunna, eller också komme hon att lägga sig i saker, som hon icke förstode. Och i båda fallen uppfylde hon icke hvad som ålåde henne såsom styrelseledamot. Skulle det dertill inträffa, att, såsom några talare här synts vilja antaga, gifta qvinnor skulle kunna inväljas i dessa styrelser, så vore det en fullkomligt oriktig ställning, som en sådan qvinna derigenom komme att intaga: hon vore juridiskt ansvarig, men något ansvar kunde ej af henne enligt lag utkrävas. Är det åter meningen, att icke några gifta qvinnor skulle kunna inväljas, så utesluter man just dem, som till följd af sin erfarenhet från sina hus och hem skulle vara de allra lämpligaste att tjena och verka på i fråga varande områden. Hårtill kommer en inkonsekvens, som ligger i Kongl. Maj:ts förslag, nemligen att en qvinna, som blifvit invald i någon af förevarande sty-

*Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse.*

*m. m.
(Forts.)*

Ang. behörighet för qvinnor att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse m. m.

(Forts.)

relser, skulle kunna när som helst afsäga sig detta uppdrag. Det är icke för mycket sagdt af lagutskottet, att ett sådant stadgande icke står i öfverensstämmelse med sunnda lagstiftningsprinciper. Man vill bereda möjlighet för qvinnan att komma in i dessa styrelser, om hon så behagar, och att vara der så länge hon behagar. Således, när något ginge henne emot — hvilket väl icke skulle dröja så länge, om hon toge saken på allvar — så skulle hon helt enkelt kunna gå sin väg, och det skulle nog också blifva följden. Men att inrätta kommunala styrelser på detta sätt tror jag icke i något afseende vara lämpligt eller för det allmänna gagnande.

På dessa, af mig nu anförda grunder, yrkar jag bifall till lagutskottets betänkande.

Häruti instämde herr *Svensson* från Karlskrona.

Herr Pålsson: Herr vice talman! Mine herrar! Meningarne äro något delade angående qvinnans lämplighet eller olämplighet att vara medlem af fattigvårds- eller skolstyrelse. Jag tror icke man behöfver vara så mycket villrådig i den saken, åtminstone hvad skolstyrelse beträffar. Man kan i detta afseende med skäl blott fråga: är qvinnan lämplig att vara småskoleläroarinna? Jag vågar försäkra, att det finnes ingen enda af kammarens ledamöter, som kan våga påstå motsatsen. Är nu qvinnan lämplig att vara småskoleläroarinna, så kan hon väl också vara lämplig att vara ledamot i skolråd. Hvad åter angår fattigvårdsstyrelse, tror jag åtminstone för min del, att qvinnan äfven i detta afseende kan vara lika lämplig som någon man, så vida hon eljest är i den ställning, att hon kan åtaga sig ett dylikt uppdrag.

Det har sagts, att den föreslagna förändringen icke skulle få någon egentlig betydelse för landsbygden, eftersom det är så få qvinnor, som der skulle vara valbara. Från göteborgsbanken hafva vi emellertid nyss hört, att det finnes flera tusen qvinnor på landsbygden, som äro valbara till ifrågavarande uppdrag; och säkert är, att bland dessa många skulle finnas en här och en der, som skulle vara både lämplig och villig att åtaga sig något af dessa uppdrag.

Hvad beträffar den omständigheten, att qvinnan skulle hafva sin frihet att åtaga sig dessa uppdrag, vill jag påpeka, att hon skulle hafva så stor frihet att mottaga kallelse till något af dem, som någonsin kan gifvas. Hon kan afsäga sig uppdraget samma dag som hon mottagit det, om hon så vill.

Jag hörde ett uttryck af en talare, som nästan förvånade mig. Han sade nemligen, att det skulle vara under qvinnans värdighet att mottaga sådana uppdrag som dem, hvarom nu är fråga. Men männe det kan vara under en qvinnas värdighet att blifva anförtrodd ett sådant uppdrag som att vara ledamot i fattigvårds- eller skolstyrelse? Jag tror icke detta, utan anser, att det tvärt om skulle vara en heder för henne.

Det skulle verkligen förefalla mig besynnerligt, om kammaren, sedan den 1887 med tenligen stor röstöfvervigt begärt en kongl. proposition i detta ärende, nu, då denna proposition föreligger till

afgörande, icke skulle vilja antaga den. Och om vi nu skulle fatta ett sådant beslut — hvilket jag emellertid hoppas vi icke skola göra — som att vi skulle förklara qvinnan vara olämplig att inväljas i fattigvårds- eller skolstyrelse, så skulle detta, jag vågar säga det, innefatta något temligen sårande för henne, och det skulle, kan jag säga, vara att nedsätta hennes värdighet. Och då jag varit med om att begära den kongl. propositionen, så kan jag nu icke annat än vara med om att bifalla densamma.

*Ang. behörig-
het för qvinna
att inväljas i
skolråd och
fattigvårds-
styrelse n. n.
(Forts.)*

Herr Björkman: Jag skall blott be att få yrka bifall till den kongl. propositionen, så mycket mer som jag delar den åsigt, som en talare på blekingsbänken nyss uttalade, nemligen att man i afseende på en lagförändring sådan som denna bör gå mycket sakta till väga. Ty jag tycker just, att hvad Kongl. Maj:t här föreslaget är så litet tilltaget, att jag tror, att det icke innefattar något som helst öfverdrifvet. Om nu detta förslag bifalles, så kan man ju få se, hur det går, om dessa qvinnor på landsbygden, som äro valbara, blifva invalda i ifrågavarande styrelser. Kunna de göra någon nytta för saken, så kan man ju vid en kommande riksdag gå frågan litet närmare in på lifvet, om jag så må säga.

Jag yrkar, som sagdt, bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Gumælius: Herr talman! Det är nog många med mig här i kammaren, som med intresse och ofta med sympati lyssna till det som yttras från Törnerydshället på blekingebänken. Men därför smärtade det ock i sanning flere att höra, att talaren derstädes varit ense med lagutskottet i att yrka afslag på denna kongl. proposition. Det föreföll emellertid mig, efter hvad jag kunde höra af hans anförande, som om han ansåge, att Kongl. Maj:t föreslagit en alldeles för liten reform. Han sade nemligen och betonade uttryckligen, att, om det varit fråga om att gifva alla qvinnor valbarhet härvidlag, och således äfven gifva qvinnor kunnat inväljas i fattigvårdsstyrelsen och skolrådet, skulle han hafva tänkt sig väl före, innan han gifvit sin röst för afslag å en sådan kongl. proposition. Jag kan för min del nu icke annat än hjertligt dela denna hans önskan att frågan föres vidare i den rigtningen; och jag kan det så mycket mera, som jag instämt i en motion, som gick längre än den kongl. propositionen. Men å andra sidan är jag öfvertygad, att om vi hade den lyckan att i afton hafva någon vice talman här i kammaren — någon vice talman ser jag åtminstone nu icke till — och af honom finge, såsom så ofta i kulturfrågor, höra några vägande ord, skulle han nog, herr talman, erinra den för stora reformer böjde medlemmen i lagutskottet på blekingebänken, att man dock ej bör taga allt för stora steg i sådana fall. Och då nu äfven Kongl. Maj:t ansett lämpligt att taga endast ett måttligt steg framåt, så böra, tror jag, erfarne män vänta tillsvidare med ytterligare reformer och nu instämma i den kongl. propositionen.

Det ber jag att få göra.

Andra Kammarrens Prot. 1889. N:o 16.

Ang. behörig-
het för qvinna
att inväljas i
skolråd och
fattigvårds-
styrelse m. m.

(Forts.)

Herr Essén: Herr vice talman! Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som faldes af en talare på blekingebänken. Han sade nemligen, att en af de väsentligaste betänkligheter, han hyste mot det kongl. förslaget, vore framkallad deraf, att enligt det-samma *gift* qvinna icke skulle kunna inväljas i fattigvårdsstyrelse.

Jag har genomsett den kongl. förordningen angående fattigvården af den 9 juni 1871. Den innehåller ingen bestämmelse om kvalifikation för valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse; och för nu § 15 i förordningen den af Kongl. Maj:t föreslagna lydelsen, läser intet hinder möta för inväljande i sådan styrelse jemväl af qvinna, hvilken, såsom förhållandet är med den gifta qvinnan, saknar rösträtt i kommunala angelägenheter. Den betänkligheten kan jag alltså hafva nöjet att undanröja för den ärade talaren.

Hvad saken i dess helhet angår, så anser jag i likhet med flere föregående talare, att den på ett sådant sätt blifvit här behandlad af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, att det vore illa använd tid, om man försökte på bättre eller annat sätt förorda den, än hvad han gjort.

Jag yrkar på det lifvigaste bifall till den kongl. propositionen.

I detta anförande instämde herrar *Broström, Nydahl, Thestrup, Björck, C. O. Berg, E. W. Carlson* från Stockholm, *Nilson* från Ystad och *Persson* i Heljebol.

Herr Bexell yttrade: Det har från många håll nämnts, att det skulle vara oriktigt, om kammaren afsloge en kongl. proposition, som den sjelf framkallat genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag vill häremot påminna om, att kammaren har en annan sammansättning nu, än då den aflät denna skrifvelse; jag har hört sägas, att den skulle vara vida förständigare sammansatt nu än då.

Hvad min enskilda person vidkommer, så har jag fullt fria händer, i det jag då i medkammaren både talade och röstade mot denna skrifvelse. För öfrigt hafva vi redan brutit med den nämnda riksdagens traditioner i så många andra fall, att jag tror, att vi gerna kunde göra det äfven nu.

Jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till lagutskottets förslag.

Herr Nilsson i Rinkaby: Jag anser det vara min skyldighet att gifva till känna, att jag kommer att rösta för bifall till lagutskottets förslag. Jag gör det icke därför, att jag skulle vilja förringa qvinnans betydelse eller missakta henne. Jag tror mig sätta lika stort värde på qvinnan som en talare på malmöbänken, och just därför näns jag icke indraga henne i alla de kinkiga bestyr, som hon skulle få göra med, om hon komme in i fattigvårdsstyrelsen.

Den näst föregående ärade talaren yttrade, att han ansåg, att efter förslaget äfven *gift* qvinna skulle kunna inväljas i fattigvårdsstyrelse. Har då icke hon nog sysselsättning med att sköta sitt

hushåll? På landsbygden vore det enligt min öfvertygelse en verklig olycka, om kvinnor skulle komma att inväljas i fattigvårdsstyrelse. Den, som suttit såsom ordförande i en fattigvårdsstyrelse, vet väl, huru mycket besvär den har, huru många rättegångar och processer mellan de särskilda kommunerna der kunna förekomma o. s. v. Skall då kvinnan nu börja slå sig på att föra rättegångar o. d.? Huru skulle det bära sig?

*Angående be-
hörighet för
kvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m
(Forts.)*

Jag vill icke upptaga tiden längre; jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Utan att yttra mig om, huruvida kammaren nu är förståndigare än förr eller tvärtom, vill jag blott gifva tillkänna, att, emedan erfarenheten visat mig, att kvinnan, hvad hon än åtager sig, nästan alltid utför sina åligganden med mera pligttrohet, mera nit och mera ifver, än hvad vi karlar i allmänhet göra, jag kommer att rösta för bifall till den kongl. propositionen.

Herr Widström: Med anledning af ett yttrande af en talare på göteborgsbanken, hvilken åberopade § 15 i fattigvårdsförordningen, önskar jag göra en kort erinran. Talaren sade, att denna paragraf icke innehöll några bestämmelser rörande kvalifikationer för valbarhet till ledamot i fattigvårdsstyrelse, och drog deraf den slutsatsen, att intet hinder skulle möta för att dit invälja äfven gift kvinna. Det är sant, att paragrafen icke talar om några bestämda kvalifikationer: der står endast

”1. Der kommunalnämnd ej utgör fattigvårdsstyrelse, utser fattigvårdssamhälle på landet ledamöter i sådan styrelse, till det antal, som med hänsigt till samhällets vidd och folkmängd erfordras, dock ej mindre än tre; och skola, då val till ledamöter anställas, jemväl utses suppleanter i styrelsen till halfva antalet af ledamöterna, eller, om dessas antal ej är jemnt, till det antal, som är närmast öfver hälften o. s. v. Men häraf lär väl icke kunna dragas den slutsatsen, att man kan utse hvilka personer som helst. Man kan t. ex. icke invälja omyndiga personer att vara ledamöter i fattigvårdsstyrelse. Följaktligen kan icke frånvaron af bestämda kvalifikationer tolkas så, som skulle till fattigvårdsstyrelse kunna utses andra än dem, som eljes i kommunens angelägenheter kunna föra talan. Att så äfven är meningen, framgår för öfrigt af paragrafens moment 3, der det heter: 3. I afseende å ledamots och suppleants tjänstgöringstid och afgang samt rättighet att uppdraget sig afsäga, äfvensom beträffande uteblifvande från sammanträde utan förfall, iakttages å landet hvad om ledamot eller suppleant i kommunalnämnd, och i stad hvad om stadsfullmäktige gäller. En så beskaffad föreskrift och en så beskaffad skyldighet i afseende på närvaro och tjänstgöring kan omöjligen gälla någon annan än den, som är skyldig och tillika berättigad att taga del i kommunens angelägenheter. Och som gift kvinna icke har någon talan i kommunens angelägenheter, så anser jag för min del det vara alldeles uppenbart, att hon icke kan lagligen inväljas i fattigvårdsstyrelse.

Angående be-
hörighet för
qvinna att in-
väljas i skol-
råd och fattig-
vårdsstyrelse
m. m.
(Forts.)

Kunde hon återigen det, så skulle deraf uppstå de allra största oegentligheter, såsom redan förut blifvit påpekadt, och hvarvid jag alltså icke vill vidare fästa mig.

Medan jag har ordet, vill jag endast, för att mina yttranden icke måtte tydas så, som skulle jag vilja motverka qvinnans användande i samhället i de tjänster, der hon kan vara lämplig, tillägga, att jag tvärtom vill befordra alla åtgärder, som äro egnade att höja henne i sedligt, moraliskt och socialt hänseende, i afseende på möjlighet att kunna försörja sig sjelf o. s. v. Men deraf följer alls icke, att jag af någon slags artighetskänsla eller blott för att visa en uppmärksamhet mot det qvinliga könet, skulle söka att bereda qvinnan rättighet till utöfvande af uppdrag, hvar till jag icke alls anser henne kvalificerad.

Herrar *Werner* och *Carlsson* i Nysäter instämde med herr *Widström*.

Herr *Carl Ifvarsson*: Jag trodde, att denna fråga skulle vara ganska lätt affärdad, sedan man hört herr ecklesiastikministerns yttrande deri; jag befarar dock nu, att man börjat tala ihjäl hela frågan. Jag har dock icke begärt ordet för att bidraga dertill, ty jag anser icke det kungliga förslaget vara så odugligt, att man icke skulle kunna antaga det samma. Har man icke så stort förtroende till männen, att man tror dem om, att, när de skola välja fattigvårdsstyrelse, kunna välja sådana qvinnor, som äro lämpliga dertill, så har man verkligen bra litet förtroende till dem. Jag tror icke, att man bör ifrågasätta något sådant. Om de så vilja, är det deras egen sak, ty de kunna taga hela fattigvårdsstyrelsen för sig sjelfva, om de så vilja.

Således kan jag icke inse, hvilka skäl för afslag skulle föreligga. Jag vill icke påstå, att jag tror, att något egentligt är vunnet genom förslaget, men jag tror icke heller, att man förlorat något. Helst skulle jag vilja öfverlemna afgörandet af hela frågan åt städernas representanter, ty enligt min tanke kommer förslaget, ehvad det går igenom eller icke, icke på landet att föranleda till någon åtgärd. I hvarje fall vill jag icke motsätta mig förslaget, då det här blifvit så varmt försvaradt, så varmt till och med, att man jemfört frågan med något, som jag knappast trodde, att man skulle jemföra den med.

Jag yrkar alltså bifall till den kongl. propositionen.

Häruti instämde herr *Eriksson* i *Elgered*.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr vice talmannen proposition *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall i stället till Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition. Herr vice talmannen förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen, men som votering likväl begärdes, skedde

nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i 1:sta punkten af utlåtandet n:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen visade 80 ja, men 99 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

I fråga om *punkten 2*, deri utskottet hemställt att Kongl. Maj:ts proposition, n:o 15, med förslag till ändrad lydelse af § 38 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 icke måtte af Riksdagen bifallas, yttrade:

Herr Lilienberg: Med anledning af kammarens nyss fattade beslut i afseende å första punkten af utskottets betänkande, hemställer jag, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan i nu föredragna punkt, måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Vidare anfördes ej. Med afslag å utskottets hemställan biföll kammaren Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

I denna punkt hemställde utskottet, att herr Bruses motion, i hvad den afsåg rätt för församling att utse ordförande i skolråd, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

*Angående upp-
hörande af
pastors själv-
skrifvenhet
såsom ordförande i
skolråd.*

Jemväl emot utskottets hemställan i denna del hade reservation anmälts af herrar *A. Lilienberg*, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *P. Pehrson* i Törneryd och *A. Nilsson* i Rinkaby.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Bruse: Såsom herrarne finna, har utskottet hemställt om afslag på min motion. Utskottet har i sin motivering först

Angående upp-
hörande af
pastors själf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

hänvisat till hvad lagutskottet år 1885 anförde i denna sak. Der heter det, att, "om det ock efter hvad erfarenheten visat, någon gång kunnat inträffa att kyrkoherde till följd af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak icke varit lämplig till ordförande i skolrådet, så hade dock, på sätt folkskoleinspektörernas embetsberättelser gäfvé vid handen, folkskolans angelägenheter i allmänhet blifvit af presterskapet omfattade med en nitälskan, som icke allestädes motsvarats af benägenhet å församlingarnes sida att underkasta sig de för skolväsendets utveckling erforderliga uppoffringar, och många församlingar saknade bland sina medlemmar andra personer, lämpliga och oförhindrade att utöfva ifrågasvarande mödosamma och ansvarsfulla befattning". Härigenom erkänner utskottet sålunda, att hvarjehanda förhållanden förekommit, som gjort, att skolrådets ordförande icke skött sin plats så, som han bort, vare sig till följd af ålderdomssvaghet, sjuklighet eller bristande nit; och det var just med fästadt afseende på dessa förhållanden, som jag väckt denna motion. Vi veta ju, att många prester äro så gamla, att de nästan äro oförmögna att på behörigt sätt handhafa skolans angelägenheter, och detta borde väga synnerligen tungt för antagande af min motion. Men utskottet hänvisar å andra sidan till folkskoleinspektörernas embetsberättelser, hvori vitsordas, att allt gått väl, samt att presterskapet med nit och omtanke skött skolans angelägenheter. Jag vill icke häremot inlägga någon gensaga. Det är troligt, att inspektörernes berättelser kunna tillerkännas fullt vitsord; men man kan vara frestad att hysa betänkligheter härutinnan, om man fäster sig vid det sätt, hvarpå folkskoleinspektören i Stockholm här om dagen uppträdde i en annan fråga rörande skolan. Det väckte min synnerliga förvåning, då jag straxt derefter fick i Aftonbladet läsa följande: "Teori och praktik följas ej alltid åt. Inom riksdagen förfäktade folkskoleinspektören Bergman den åsigten, att helsolära ej borde förekomma i folkskolan. I sitt nyligen till folkskoleöfverstyrelsen ingångna förslag till ny kursindelning för Stockholms folkskolor har han deremot, meddelar Sv. Ltg, i likhet med lärarepersonalen hemställt, att helsolära måtte vid en ganska tidig ålder inträda vid undervisningen". Här i kammaren betonade han ganska skarpt, att det vore tillräckligt, att barnen i hemmet fingo lära sig att ej bli våta om fötterna samt icke vistas i skämd luft. Men enligt den upplästa tidningsnotisen har han hemställt, att i helsolära måtte vid ganska tidig ålder undervisas i folkskolan. Man blir förvånad, när man hör sådant. Det kan ju vara möjligt, att denna tidningsuppgift icke är riktig, men är den det, så intager herr Bergman en mycket vacklande ställning. Kunna folkskoleinspektörerna på detta sätt uttala en sak den ena dagen och den andra säga tvärt emot, så kan man möjligen misstänka, att det icke är så helt med hvad deras embetsberättelser innehålla. Jag vill dock nu icke framställa något klander i detta afseende, utan vill tro, att deras berättelser äro öfverensstämmande med verkliga förhållandet.

Utskottet säger vidare: "Lagutskottet hyser i hufvudsak fortfarande samma åsigter, som uttalats i ofvan anförda utlåtande, och

vill nu endast såsom ett ytterligare skäl mot det föreliggande förslaget erinra om de svårigheter, som, derest förslaget antoges och kyrkoherde följaktligen endast under samma vilkor som öfriga församlingsmedlemmar kunde ifrågakomma till ordförande i skolrådet, skulle i annexförsamling, der kyrkoherde icke vore valbar till skolrådsledamot, kunna uppstå, om bland de valbara medlemmarne af en sådan församling icke finnes någon för ifrågavarande uppdrag lämplig person“. Ja, detta är just samma sak åtminstone i princip, som kammaren nyligen afgjort, ty det skulle enligt mitt förslag få ligga i församlingens hand, huruvida den ville välja kyrkoherden till ordförande i skolrådet eller icke. Det synes mig egendomligt, att församlingen i detta fall skall stå under förmynderskap, då det å andra sidan talats så ifrigt för Kongl. Maj:ts förslag, angående behörighet för qvinna att inväljas i skolråd och fattigvårdsstyrelse, enligt hvilket förslag det skulle stå församlingarne fritt att invälja qvinna deri eller icke. Derför tror jag också den principen är riktig, att församlingen skall ega rättighet att, om den så vill, välja kyrkoherden till ordförande i skolrådet, men, om församlingen deremot anser honom olämplig i följd af sjukdom eller andra orsaker, slippa välja honom. Då härtill kommer att vissa församlingar hafva 10 à 12,000 invånare och en längd af 4 à 5 mil, synes mig angeläget vara att kyrkoherden derstädes vore en ung kraftfull man för att kunna hinna egna nödig tillsyn till skolan. Jag har också i motionen framhållit, att det finnes församlingar, der kyrkoherden icke besökt skolan på lång tid. Detta låter nog otroligt, men jag kan visa, att i några församlingar kyrkoherden icke besökt en del af församlingens skolor på fem år, och vid sådant förhållande kan man förstå, att det blir skralt med både det ena och andra. Det är derför af intresse för folkskolan, som jag väckt denna motion, och jag hoppas derför också, att kammaren skall bifalla densamma, i synnerhet som fyra af utskottets ledamöter reserverat sig emot utskottets beslut.

Jag vill också påpeka den omständigheten, att i många folkrikare församlingar har kyrkoherden så mycket att göra med att ordentligt sköta sin tjänst, att han icke har tid att så sysselsätta sig med skolan som han borde. Dock tror jag det vore nyttigt, om i denna förordning intoges ett stadgande likartadt det, som förekommer i 10 § 3. mom. af kongl. förordningen angående fattigvården i riket, der det heter: "kyrkoherden eller den, hans ställe företräder, är berättigad att i de inom pastoratet för fattigvårds-handhafvande utsedde styrelsers förhandlingar och beslut deltaga". På detta sätt blefve kyrkoherden icke utesluten ur skolrådet, om det också blefve en annan person vald till ordförande, utan han finge deltaga i skolrådets så väl öfverläggningar som beslut.

Jag ber, att på grund af hvad jag nu anfördt, få yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till min motion.

Herr Lilienberg: Jag har jemte några andra af utskottets ledamöter reserverat mig mot utskottets hemställan i denna punkt. Jag erkänner likväl, att jag i denna sak varit mycket tveksam,

Angående upphörande af pastors själfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående upp-
hörande af
pastors sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

och jag skulle antagligen icke vågat biträda motionärens framställning, om det vore så, att skolrådets verksamhet vore okontrollerad. Men vi veta alla, att denna verksamhet är kontrollerad på flera sätt. Inom kommunerna får man icke sköta skolväsendet, huru man behagar, utan kommunen kan åläggas att t. ex. bygga skolor, antaga ett visst antal lärare o. s. v., och skötes icke undervisningen på ett tillfredsställande sätt, vägrar inspektören att tillstyrka statsbidrag till skolan. Då sådana kontroller finnas på skolans verksamhet, har jag ansett, att man kunde våga medgifva den reformen att låta skolrådet sjelft utse sin ordförande. Jag har dock, i likhet med hvad motionären nyss angaf, ansett, att det borde stadgas, att kyrkoherden i församlingen skall vara sjelfskrifven ledamot af skolrådet, precis såsom nu i fattigvårdsstyrelsen. Då skulle han vara berättigad att deltaga i skolrådets öfverläggningar och beslut, utan att vara sjelfskrifven ordförande deri.

Jag vill derfor hemställa om bifall till motionen.

Herr Nilsson från Lidköping: Då folkskoleinspektörernas embetsberättelser, ur hvilka jag redan under diskussionen rörande en föregående punkt i detta betänkande meddelat kammaren utdrag och hvilka jag måste tillerkänna det allra högsta vitsord, tydligen gifva vid handen, att skolrådets sjelfskrifne ordförande är den ende, som med mera nit och allvar egnar sig åt folkskolan, så finner jag det högst betänkligt att från skolrådet skilja den ende af dess medlemmar, som allvarligt vårdar sig om folkskolan och dess angelägenheter. Det är godt och väl, att kyrkoherden derefter skulle kunna väljas till medlem och ordförande i skolrådet; i många fall skulle det dock inträffa, att han vid valet blefve förbigången. Det kan väl hafva funnits en och annan pastor, som på ett vårdslöst sätt uppfyllt sina åligganden som ordförande och ledamot i skolrådet, men folkskoleinspektörerna hafva likväl vitsordat, att de allra fleste af dem sköta sitt åliggande med nit. Så länge folkskolans väl alltså till så hufvudsaklig del hänger på skolrådets sjelfskrifne ordförande, kan jag för min del icke tillstyrka, att de förhållanden, som nu existera, skola upphöra. Jag yrkar derfor bifall till utskottets betänkande.

Herr Dahlberg: Herr vice talman! Mitt anförande skall blifva kort, så mycket hellre som jag i denna fråga kommer till samma slut som utskottet. Jag vill blott anföra några, så att säga praktiska antydningar, hvartill det skulle leda, om man bifulle denna motion.

Jag är, såsom herrarne känna, bosatt inom Hernösands stift, hvilket omfattar omkring hälften af hela rikets areal. De större församlingarne inom detta stift, i synnerhet de längst norrut belägna, äro nästan uteslutande, om jag undantager länsmän och prester, befolkade af en allmoge, som visserligen är i högsta grad aktningvärd och tillgänglig för bildning, men efter mitt förmenande ännu icke kommen så långt, att den skulle kunna taga vården om skolan i sin egen hand. Utskottet har redan antydt, att pastors

rättighet att handhafva folkskolan såsom sjelfskrifven ordförande i skolrådet medför en embetspligt och är förtjent af att bibehållas. Man har också sagt, att en kyrkoherde, som visat intresse för skolväsendet, alltid såsom medlem af skolrådet blefve vald till ordförande. Så skulle det nog ofta gå, jag medgifver det, om motiönen bifölles, men då qvarstode icke pligten, och man kan icke äfven af den pligttrögnaste begära, att han fullt frivilligt skall bland annat underkasta sig de med mycket besvär förenade resorna inom områden, som äro till vidden att jemföra med furstendömen, ja, till och med små konungariket. Så öfverhopad som en prest särskildt i dessa nordliga församlingar ofta är af andra göromål, vore det i sanning icke underligt, om han tvekade att åtaga sig ett sådant uppdrag, när icke pligten bjöde honom det. Jag skall i denna sena aftontimme framkalla minnet af en utaf de ädlaste prester, som någonsin suttit på en svensk biskopsstol, nemligen biskop Landgren; hvad jag här uttalat öfverensstämmer med hans åsigt i denna sak. Han ansåg nemligen, att den tid skulle komma, då presterna befriades från detta ofta tunga åliggande, men att den tiden borde vara ganska aflägsen, ty man kunde ännu icke finna annan lämplig ordförande, särskildt i dessa nordliga trakter, som stå såsom förposter för kulturen. Jag önskar därför blott uttala, att så länge pligten följer rättigheten, så finner jag det icke lämpligt att synnerligast med afseende på de nordligaste landsdelarne vidtaga den föreslagna förändringen; och yrkar jag för den skull bifall till utskottets hemställan.

*Angående upp-
hörande af
pastors sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

Herr Pehrson i Törneryd: Herr vice talman! Jag vill icke uttala något klander mot den verksamhet och det arbete, presterskapet nedlagt i folkskolans tjänst. Jag är öfvertygad om, att denna verksamhet i det stora hela varit god; och det är alltså icke på grund af något tvifvel i detta hänseende, som jag önskar, att församlingen finge välja ordförande i skolrådet. Jag tänker mig nemligen, att en församling kan hafva en åldrig kyrkoherde, som icke har någon vice pastor, att hans krafter äro så medtagna, att han icke mer orkar att fullgöra de pligter, som tillhöra honom gent emot skolan såsom önskligt vore, eller att en pastor är sjuklig, och under sådana förhållanden torde det vara skäl att hafva en annan ordförande än pastor att tillgå. Det kan också vid ombyte af kyrkoherde eller under den tid, då kyrkoherdes enka åtnjuter nådår och församlingen är hänvisad till en ung vice pastor, som icke alltid är lämplig att leda skolrådets förhandlingar, vara till gagn för skolan, om det medgäfvos församlingen frihet att välja ordförande. Men jag håller icke mycket på detta, emedan min egen erfarenhet af det sätt, hvarpå presterna i allmänhet utfört detta sitt granlaga och magtpåliggande värf, säger mig, att man på det hela taget bör vara belåten med denna deras verksamhet. Endast under sådana särskilda förhållanden, som jag omnämnt, har jag trott det kunde vara till gagn för församlingarna, om sjelfskrifvenheten vore borta och det stode dem fritt att sjelfva utse ordförande i skolrådet.

*Angående upp-
hörande af
pastors sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

På dessa skäl anser jag mig böra yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Svensson i Rydaholm: Under den långa tid, jag verkat i skolans tjänst, har jag kommit till den öfvertygelsen, att presten ovilkorligen är lämpligast till ordförande i skolrådet, och då herr Dahlberg från norrlandsbänken på ett så vackert sätt i hufvudsak uttalat hvad jag ämnat säga, skall jag icke upptaga kammarens tid med något anförande, utan blott yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Hamra: Det är kanske orätt att begära ordet vid en så sen timme, men jag ber dock att få framhålla några erfarenheter rörande denna fråga.

Det var en tid, då jag tänkte ungefär såsom motionären. Det satt nemligen på den tiden, då jag var med i skolrådet i min församling, såsom ordförande i detta skolråd en åldrig och svag kyrkoherde, men trots detta att han hade åren emot sig, och hans krafter icke tilläto honom att vara så verksam som han annars skulle varit, gick dock skolväsendet i den församlingen mycket framåt under den tiden. Detta var dock efter det skolråden fått rätt att sjelfva välja vice ordförande. Sedan dess har jag tjänstgjort under en ung och kraftig prestman och varit i tillfälle att se hvad en sådan kan verka till skolans bästa inom en församling, och när jag jemför nackdelen af att möjligen kunna få en åldrig och svag prest med fördelarne af att få en ung och kraftig, gent emot det förhållandet, att församlingarna finge tillfälle välja en obepröfvad ordförande, så befinnas de förra så öfvervägande, att jag skulle beklaga, om presterskapet blefve löst från denna skyldighet att vara sjelfskrifne ordförande. Vill man göra presterskapet en tjänst, då skall man bifalla motionen, men presterna hafva ej begärt befrielse från sjelfskrifvenheten, ehuru jag tror, att de anse ordförandeskapet i skolrådet medföra ett för dem synnerligen ansträngande arbete, så ansträngande, att jag känner prester, som sökt sig bort från större till mindre pastorat just i följd af det stränga arbetet med skolan. Under sådana förhållanden och då anmärkingar ej med fog kunna framställas mot presterskapet

detta afseende, såsom vi se af folkskoleinspektörernas berättelser, så yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Peterson i Hasselstad: Jag kommer också att yrka bifall till utskottets förslag. Jag anser det icke lämpligt att nu antaga motionen, därför att presterna för närvarande äro skyldiga att vara ordförande i skolråden, och från denna skyldighet skulle de befrias genom antagande af motionärens förslag. Det är icke så litet göra för presten i skolrådet; han har ganska många saker att sköta och berättelser att uppsätta, och skola nu enskilda församlingsmedlemmar väljas till ordförande, tror jag, att församlingarna skola få ganska svårt att få tag i så kvalificerade personer,

som kunna utföra dessa göromål. Derför anser jag det nuvarande förhållandet böra fortfara.

Här har anförts, att presten kunde vara så gammal, att han icke förmådde sköta denna befattning så som han borde. Ja, det kan väl hända, men det fins ju en vice ordförande, och dertill har man icke valt den minst duglige inom skolrådet, utan kan ju han i sådant fall fullgöra de åligganden, som den åldrige presten icke förmår.

För min del vill jag allvarligt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Herr vice talman! Jag skall blott be att få säga, att det är ju endast fråga om att taga bort sjelfskrifvenheten och icke något annat. Den siste talaren har just påvisat kärnpunkten, nemligen att en vice ordförande kan sköta ordförandens göromål, när presten icke är lämplig, och när ett sådant medgifvande är gjordt, behöfver man ju icke så strängt hålla på sjelfskrifvenheten, ty det är just denna sjelfskrifvenhet man vill hafva bort. Det har sagts, att, om denna tages bort, så skulle ock pligten för presten vara borta, det vill säga hans pligtkänsla och intresse för skolan och för den religiösa undervisningen skulle försvinna. Men jag hoppas, att så icke skall ske. Jag tror, att om det fins samvetsröst och pligtkänsla hos presten, skola de stå kvar ändå; och han är ju i allt fall ledamot af skolrådet, äfven om vi taga bort denna ovilkorliga skyldighet för församlingen att hafva honom till ordförande i skolrådet, han må nu vara huru olämplig som helst. Nuvarande förhållande, att presten ovilkorligen skall styra och ställa med allt, är icke ett lämpligt sätt att befrämja intresset för folkskolan, ty det gör, att många, som annars skulle hafva ett stort och lifligt intresse för skolan, draga sig derifrån. Det är tydligt och äfven påpekadt, att i de flesta fall presten sköter sitt kall i denna del mycket väl, och alldeles klart är, att han i allt fall oftast kommer att blifva vald till ordförande, men då ett undantagsförhållande föreligger och han ej visar det erforderliga nitet och allvaret för skolan, bör han icke vara skolrådets ordförande.

Det är antydt, att det i stora och vidsträckta trakter skulle blifva mycket besvär för en annan person att sköta ordförandeskapet, men när man hört, att en prest icke på fem år besökt en folkskola, så inser man, att det icke är så farligt svårt att sköta.

Denna sak har här många gånger varit på tal, och det fans en tid i början af 1870-talet, då denna kammare alltid med stor majoritet biföll en sådan framställning som denna. Men på senare tider har en annan åsigt gjort sig gällande, nemligen att detta uppdrag skulle vara förenadt med så mycket besvär och tunga, att ingen ville åtaga sig det, om det ej vore en skyldighet för presten. Jag deremot tror, att det på många ställen finnes för skolan varmt intresserade personer, men att dessa haft så mycket besvär, så många olägenheter och rättegångar just med kyrko-

Angående upphörande af pastor's sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående upp-
hörande af
pastors sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

herden i församlingen, att det icke är skäl att försvara honom såsom sjelfskrifven ordförande i skolrådet. Det har funnits ställen, der man fått processa många år och gå till kungs i och för skolans angelägenheter, medan presten stått i spetsen för det motsatta partiet. Med sådant för ögonen är det icke underligt, att en motion sådan som denna framkommit. Då jag icke kan inse faran af att taga bort sjelfskrifvenheten, enär i allmänhet nog kommer att tillgå så, att presten, då han är intresserad, faktiskt kommer att blifva sjelfskrifven, så ber jag att få yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Wendt: Jag skall endast bemöta de inkast, som blifvit gjorda under diskussionen. Jag tror, att skälen för utskottets betänkande äro så tydligt framhållna, att de icke vidare behöfva påpekas. Motionären slutade sitt anförande med ett yrkande om bifall till sin motion på det sätt, att kyrkoherden skulle ändå ega rättighet att deltaga i kyrkorådets förhandlingar och beslut. Deremot vill jag invända, att en sådan fråga föreligger ej i motionen och kan således icke komma under ompröfning.

Det har sagts, att kyrkoherden, om han är duglig till ordförande i kyrkorådet, har all sannolikhet för att blifva återvald. Ja, det kan väl hända, men icke är det därför sagdt, att han vill åtaga sig det, då han icke har skyldighet dertill. Nu är han ex officio såsom kyrkoherde sjelfskrifven. Man har invändt, att det kan finnas gamla och slöa kyrkoherdar, som icke kunna sköta uppdraget. Men i så fall kunna de väl icke heller sköta sin kyrkoherdebefattning.

Så har sagts, att det icke är nyttigt med täta ombyten, och påpekats, huru det skulle gå vid vikariat, när en ung prestman skall sköta skolans angelägenheter. Ja, mine herrar, skall valet ske på kommunalstämma, tro icke herrarne då, att ombytena skulle ske mycket oftare? Är det sannolikt att de, som tvingas till detta uppdrag, skola egna sig deråt med intresse, att de skola vara benägna att åtaga sig eller bibehålla väl längre än de äro tvungna dertill. Nej, jag tror, att ombytena i allmänhet på detta sätt skulle blifva mycket tätare.

Äfvenledes har anmärkts mot kyrkoherden såsom sjelfskrifven ordförande, att det händt, att han ej på många år besökt en folkskola, men samma förhållande kan man tänka sig skola inträffa med en af kommunen vald ordförande, som tvingats härtill emot sin egen vilja, ty man kan mycket väl föreställa sig, att kommunen kan vilja pålägga en person detta uppdrag just därför, att det är honom misshagligt.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr vice talman! Lagutskottet har för sitt afstyrkande af förevarande motion åberopat samma skäl, som anförts af 1885 års lagutskott i fråga om en dylik motion, och dessa skäl gillades då af Andra Kammaren med 121 röster

emot 52. Jag förmodar, att kammaren äfven i år skall med afslag å motionen gilla dessa skäl.

Att det fins prester, som illa sköta sitt uppdrag såsom ordförande i skolstyrelsen, det är sant; men att döma af det yttraude, som fäldes af talaren på lidköpingsbänken, och hvilket han grundade på folkskoleinspektörernes berättelser, så synes det, som om ordförandena i allmänhet skulle väl sköta sina befattningar och som om minst 75 procent af presterna skulle hafva med beröm skött dem, under det att deremot ledamöterna i skolråden få det bedömandet, att de icke värda sig om skolorna. Om sjelfskrifvenheten för kyrkoherdarne upphörde, så toge kanske församlingarna vid val af ordförande en af sina gamla ledamöter. Männe de då skulle sköta sitt uppdrag bättre såsom ordförande än såsom ledamöter? Nej, då blefve det ganska illa bestäldt med skolstyrelsen och skolornas vårdande; och jag tror, att det skulle gå så, att det blefve mera till skada än gagn, om förslaget bifölles, hvarför jag också inom utskottet varit med om att afstyrka motionen och nu äfven kommer att yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan. Motionären säger i sin motion, att den församling, som har förmånen att ega en ung, kraftfull och för folkskolan intresserad kyrkoherde, gerna väljer honom till sin ordförande. Ja, det tviflar jag icke heller på. Men hvad inträffade då? Männe han åtog sig detta uppdrag utan ersättning? Det är ganska mödosamt och magtpåliggande, om det skall skötas väl, och då kan man icke begära, att han skall sköta det utan ersättning. Man bör äfven se saken från den sidan. För min del kan jag därför ej finna något skäl i att bibehålla motionen. Motionären säger också, att den församling, som har en gammal, orkeslös kyrkoherde, hvilken icke besöker distriktets skolor på 5 å 10 år och derjemte envist sätter sig emot alla förbättringar inom skolan och egenmäktigt dikterar och till protokoll förer sina (icke skolrådets) beslut, väl behöfde ega rättigheten att välja ordförande. Det är blott bevis på, att skolrådsledamöterna i den församlingen icke alls äro kraftiga de heller, ty då hade de väl satt sig emot en sådan ordförande. Ordföranden har ju blott vid lika antal röster å båda sidor afgörande röst, annars gäller de flestes. Och i detta fall hafva ju alla ledamöterna varit af den beskaffenhet, att de ej vårdat sig om skolan utan låtit ordföranden regera till skada för skolan, om så skett, som motionen gifver vid handen.

Den kändedom, jag har om presterskapet i den trakt jag tillhör, är, att de alla sköta sitt åliggande som ordförande på ett mycket berömvärdt sätt; och det skulle vara att beklaga, om kammaren skulle bifalla en sådan motion, emedan i många fall presterna skulle undandraga sig uppdraget, om de dertill valdes. Jag yrkar därför bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Dahlberg: Herr vice talman! Mine herrar! Jag ber om ursäkt för, att jag ännu en gång besvarar med några ord, men jag har dertill blifvit uppfordrad genom ett yttrande af

Angående upphörande af pastors sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående upp-
hörande af
pastors sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

herr Ivar Månsson, som gifver mig anledning antaga, att jag antingen nyss uttryckte mig särdeles illa eller också blifvit missförstådd. Jag har nemligen ingalunda velat säga, att med det samma som rätten bortföle för presterskapet, särskildt det i Norrland, att vara sjelfskrifne ordförande i sina respektiva skolråd äfven pligten och intresset dermed hos dem skulle vara försvunna. Jag instämmer med herr Ivar Månsson att sådant vore — man kan säga — mindre samvetsgrant. Men jag betonade svårigheterna att inom dessa stora, vidsträckta och giest befolkade församlingar få lämpliga personer, som kunde upptaga den mantel, man vill frångå presterskapet. Jag påstår, att de norrländska folkskolorna stå i mycket stor förbindelse till Norrlands presterskap. Jag påstår vidare, att ännu på en tid kan icke den norrländska folkskolan fostras utan att stå under presterskapets särskilda vård och detta så mycket hellre som man kan antaga, att för hvarje år ett yngre och kraftigare presterskap kommer upp till de nordligaste socknarne af detta stift. Norrlands presterskap lika litet som det öfriga inom landet behöfver icke mitt intyg om dess nit och samvetsgrannhet, ty lagutskottet har deröfver uttalat sig, och man kan dessutom läsa i folkskoleinspektörernas berättelser, att folkskolan icke på något sätt farit illa af att stå under presterskapets särskilda vård. Undantag kunna väl finnas, men undantag häfva icke regeln. Förhållandena i det södra Sverige känner jag icke och kan därför icke heller yttra mig om dem; men jag tror äfven, att herrarne ifrån södra delarne af riket icke kunna bedöma förhållandena i våra norrländska trakter; dessa äro så olika dem i de södra delarne af vårt land, att jag tror, att om herrarne gjorde ett besök i dessa trakter, skulle litet hvar gifva mig rätt i min åsigt, att folkskolan der svårigen kan undvara presterskapets särskilda ledning. Nu kan man visserligen säga, att i regel blefve kyrkoherden eller tjenstgörande pastor vald till skolrådsordförande, äfven om sjelfskrifvenheten vore borttagen. Men — och det var det jag ville säga med mitt föregående yttrande — äfven om ett sådant val inträffar, kan ej presten åläggas att i vidsträcktare mån än hvarje annan medborgare emottaga detta uppdrag, och man får icke anse den prest mindre samvetsgrann, som, om icke pligten drifver honom, söker undandraga sig uppdraget; och detta just i det norrländska stiftet, der presterskapets tid upptages af långa resor och andra göromål af tidsödande och ansträngande beskaffenhet. Saknar han då dessutom den naturliga böjelsen att sysselsätta sig med folkskoleväsendet, kan ju ett sådant afsägende af uppdraget, ifall det lemnas honom, vara förlåtligt nog. Nu väntar jag det genmälet, att om han saknar naturlig böjelse, så är det godt, att någon annan mottager uppdraget. Ja, det är nog mycket riktigt, om det blott fins någon annan att tillgå, men det tror jag, att mina kamrater på bankarne längst der uppe skola intyga, att i många församlingar fins det knapp någon annan än pastor att tillgå, som kan åtaga sig detta uppdrag. Derfor ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson i Lösen: Herr vice talman! Då folkskoleinspektörerna sammanstående intyga, att presterna fullgjort sina åligganden såsom ordförande i skolrådet på ett berömvärdt sätt, så tror jag, att det icke skulle vara lämpligt att fråntaga dem befattningen såsom ordförande. Man skall väl hafva fullgiltiga skäl för att göra en dylik förändring; och det torde vara för kammarens ledamöter bekant, att folkskolorna öfver allt i landet stå i stor förbindelse hos presterskapet. Om vi gå så långt tillbaka som till den tid, då institutionen infördes — med hvilket misstroende och hvilken afvoghet mottog icke folket i många delar af vårt land denna institution och hvilket besvär hafva icke presterna haft för att tillkämpa folkskolorna den ställning och det förtroende de nu hafva? Derfor bör det vara stora skäl förebragta för att fråntaga dem den ifrågavarande befattningen. Nu säger man, att, som presterna fullgjort sitt uppdrag på ett bra sätt, så blifva de återvalde; men det är icke heller så säkert. Vi skola nemligen komma ihåg, att en vald ordförande framgår alltid ur de majoriteter, som förefinnas inom kommunen. Dessa majoriteter kunna vara i olika kommuner af helt vexlande beskaffenhet, än högkyrklig, än frikyrklig, än af ett, än af ett annat slag; och jag föreställer mig, att dessa majoriteter skulle på skolorna trycka sin pregel, så att de icke blefve så homogena som nu.

Jag ber att få på dessa och öfriga skäl, som i samma riktning anförts, yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Svensson* från Karlskrona och *Petersson* i Boestad.

Herr Bruse: Jag vill endast yttra några ord med anledning af herr Carl Perssons anförande. Han trodde, att de skolrådsledamöter voro svaga, der kyrkoherden fick begagna sin myndighet så, som i min motion antydts. Jag kan försäkra både honom och öfrige herrarne, att i det skolrådet voro icke svagare ledamöter, än hvad de äro här i denna riksdag. Men vi få lägga märke till en annan sak. Det är icke behagligt att sätta sig upp emot den kyrkoherde, som är församlingens själasörjare. Det måtte vara det obehagligaste, man kan tänka sig, att komma i en sådan kollision att man börjar träta, disputera och strida med den person, som man i flera afseenden bör stå i ett godt förhållande till. Och skulle man gå närmare på saken och tänka på, att man skulle stå i ett spändt förhållande till kyrkoherden och komma fram till nattvardsbordet och begagna nådemedlen — huru skulle sådant kännas? Derfor är det icke blott af det skälet utan ock af många andra skäl, som jag anser, att det bästa vore, om kammaren nu beslöte, att detta själskrifna ordförandeskap nu upphörde, och det är äfven med anledning deraf jag fortfarande vidhåller mitt yrkande, att min motion måtte antagas. Jag får ock särskildt fästa uppmärksamheten på, att jag icke begärt något annat än skrifvelse till Konungen om, att kyrkoherdes själskrifvenhet såsom

Angående upphörande af pastors själskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående upphörande af pastor's sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

ordförande i skolråd måtte upphöra; och då är det ju hans sak att på lämpligt sätt framkomma med proposition, om han anser det lämpligt. Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Ekeborgh: Herr vice talman! Mine herrar! Jag hade icke tänkt begära ordet i den nu föreliggande frågan — allra minst nu och det af två skäl: dels den långt framskridna tiden och dels därför att jag kunde anses tala i egen sak. Jag hade icke heller begärt ordet, om icke en talare på skånebanken under denna nattens sena timme hade frammanat ett ganska hemskt spöke på folkskolans område, då han talade om, huru en församling nödgats ligga i process med sin pastor om både ett och annat. Jag ville och jag kunde icke underlåta att anhålla att dervid få göra en enda anmärkning, och det är den, att jag hoppas, att det af honom framställda faktum är allenast ett undantag, och att det väl icke är efter undantagen, som man har ens rättighet att bedöma en så pass vigtig fråga som den, som nu är å bane.

Jag vill vidare blott göra ett par anmärkningar. Den ena angår den omständigheten, att pastor, skolrådets sjelfskrifne ordförande, stundom är af ålderdom eller sjukdom hindrad att fullgöra sin tienst. Om han af ålderdom eller sjukdom är hindrad att fullgöra sin tienst såsom skolrådsordförande, så är han ock hindrad att fullgöra sin öfriga tienst. Då har han till sin hjälp vice pastor; och man kan väl hafva någon anledning att förmoda, att denne vice pastor icke helt och hållet lemnar skolan å sido. Dessutom vill jag påpeka ännu en omständighet, som redan blifvit framhållen: det är icke pastor, den sjelfskrifne ordföranden, på hvilket allt beror; utan det finnes inom skolrådet en vice ordförande, hvars ovilkorliga skyldighet jag åtminstone för min del anser det vara att gripa in, der pastor försummar sin pligt, och ställa till rätta hvad pastor möjligen gör orätt.

Den andra anmärkningen, jag ville göra, syftar på det, som här talats om, att pastor i en vidsträckt församling med många tusentals invånare och många qvadratmils omfång icke skulle hafva tillfälle att så flitigt som vederborde besöka skolan. Jag vill blott framställa den frågan: måtte en vald skolrådsordförande skulle ega större vilja eller förmåga än pastor att fullgöra dessa sina skyldigheter? Om sjelfskrifvenhet eller icke sjelfskrifvenhet tillkommer det naturligtvis icke mig att tala. Men på en sak anhåller jag värdsamt att få fästa uppmärksamheten, och det är deruppå, att folkskolan ifrån första början — jag vågar ärligt säga det — blifvit ammad och fostrad af Sveriges presterskap. För min egen del var jag med, om också icke vid allra första början, så dock kort derefter. Och på den trakt, der jag tienstgjorde, var folkskolan icke blott ett församlingarnas stjuvbarn, utan såsom sådant betraktades hon äfven af skolråden sjelfva. Under tiden, medan pastor kvarstätt såsom sjelfskrifven ordförande, har förhållandet blifvit allt bättre och bättre. Jag vill icke säga, att detta varit pastors, den sjelfskrifne ordförandens, sak eller förtienst; men jag vill säga, att vid folkskolans oupphörliga framsteg,

hvilka naturligtvis omöjligen kunnat tillkomma utan församlingarnas goda vilja och utan deras offervillighet, presterna åtminstone icke lagt något hinder i vägen för folkskolans utbildning, utan tvärtom, åtminstone på de flesta ställen sökt göra hvad i deras förmåga stått att för föra folkskolans sak framåt.

Jag skulle derjemte kunna tillägga, att det icke vore nöjsamt för pastor att mista den omtalade sjelfskrifvenheten. Och jag vill förklara detta. Jag tror icke, att någon pastor beklagat sig med hänsyn till de besvär, hvilka onekligen medfölja tillsynen af folkskolan. Och hvarken jag eller någon annan prest skulle anse det nöjsamt att blifva skild från dessa besvär, därför att hos mig och andra finnes en djupt rotad *kärlek* till vår folkskola. Hvad vi säkert litet hvar icke heller skulle finna vara nöjsamt, det vore att på ett mer eller mindre våldsamt sätt — jag ber om ursäkt, att jag begagnar det ordet — blifva slitna från detta vårt skötebarn.

Herr vice talman! Jag har ej något yrkande att framställa.

Herr Månsson: Jag vill icke bestrida, hvad den siste talaren anfört, att nemligen presterskapet i allmänhet vårdat sig om folkskolesaken; och jag ber att få säga, att jag sade detta, då jag förra gången hade ordet. Jag erkände då och vill nu än ytterligare erkänna, att så i allmänhet och i de flesta fall är förhållandet. Men hvad det beträffar, att presteståndet särskildt skulle hafva ammat och fostrat upp våra folkskolor, så ber jag att i den frågan få hänvisa till riksståndens protokoll rörande folkskolesaken på 1840-talet. Jag tror, att dessa skola vittna om någonting annat. Förslaget om folkskolors inrättande framställdes först från bondeståndet och försvarades af detsamma mycket ifrigt. Jag tror också, att folkskolorna från början och till slutet i allmogen haft sina allra varmaste och innerligaste försvarare och förfaktare. Och är det sant, att presterna i allmänhet värvat om folkskolan, hvilket jag ju ej har bestridt, så är det också sant, att det finnes många, för folkskolan djupt intresserade personer äfven utom presterna. Och när i undantagsfall en prest icke skulle sköta sin plats i skolrådet, så att det vore till skolans bästa, och det finnes andra för skolan djupt intresserade personer, så blefve ett sådant stadgande som det föreslagna till bättnad. Det är endast det, vi hafva afsett.

Man har här ganska mycket talat om utanläsningen af katekes och biblisk historia, och har i allmänhet och med fog klandrat, att denna bedrifves så mycket i våra folkskolor. Just detta är många gånger något, som presterskapet i högsta grad vill sträfva för att hålla fast vid. Och presternas sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet är just det, som gör det nära nog omöjligt att härutinnan komma till ett sådant bedrifvande af undervisningen, som föreskrifterna i allmänhet bjuda och befalla. Äfven detta har varit en anledning, som bidragit till att göra min åsigt i frågan sådan den är. Jag har endast velat yttra detta till svar å den näst föregående talarens anförande.

Angående upp-
hörande af
pastors själf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

Herr *Larsson* i Berga instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, framstälde herr vice talmannen proposition *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall till motionärens framställning i förevarande del; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr *Larsson* i Berga begärde emellertid votering, hvilken ock försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i 4:de punkten af utlåtandet n:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit herr *Bruses* motion, n:o 156, i hvad den afser rätt för församling att utse ordförande i skolråd.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 43 nej; varande sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *G. F. Berndes*, hvilken nu aflemnade en motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om upphäfvande af § 2 i förordningen den 6 augusti 1881 om förbud mot lotterier m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnummer 179, bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 26, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel; och

n:o 27, i anledning af väckta förslag *dels* om fortsättning af statens jernvägsbyggnader, *dels* om statsbidrag till en enskild jernvägsanläggning;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 20, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 21 kap. 1 § ärfdabalken;

n:o 21, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 22 kap. 4 § ärfdabalken;

n:o 22, i anledning af väckt förslag om ändrad lydelse af 15 kap. 3 § rättegångsbalken; och

n:o 23, i anledning af väckt motion om ändring i § 8 af afvittringsstadgan för Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande:

n:o 13, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om inrättande af industrilotterier; samt

Andra kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande:

n:o 14, i anledning om väckt motion om ändring i gällande för markegångssättningen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömaalen beviljades:

Herr *P. G. Petersson* i Brystorp under 8 dagar fr. o. m. den 13 dennes,

„ <i>G. Erikson</i> i Myckelgård	„ 8	„	„	11	„
„ <i>N. Hanson</i> i Berga	„ 12	„	„	12	„
„ <i>N. Fosser</i>	„ 10	„	„	9	„
„ <i>J. Bromée</i>	„ 9	„	„	11	„

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,²² e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Torsdagen den 7 Mars

kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 2 herr *G. F. Berndes'* i gårdagens sammanträde aflemnade motion n:o 179.

§ 2.

Härefter förekom till afgörande den på kammarens bord hvilande frågan, huruvida det spörsmål till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, som herr A. Bexell äskat, finge till hans excellens framställas eller icke.

Sedan herr Bexells skriftligen affattade framställning i ämnet blifvit uppläst, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till herr Bexells ifrågavarande begäran och dels på afslag af densamma; och fann herr talmannen den senare propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Herr Bexell begärde likväl votering; i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att herr A. Bexells ifrågavarande spörsmål icke må till herr ministern för utrikes ärendena framställas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till spörsmålets framställande lemnat bifall.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 107 ja mot 72 nej, hvadan herr Bexells begäran blifvit af kammaren afslagen.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

statsutskottets memorial och utlåtande n:is 26 och 27;

lagutskottets utlåtanden n:is 20, 21 22 och 23;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13; och

Andra kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

bankoutskottets utlåtande, n:o 7, med anledning af väckt motion om ett kreditiv åt jernkontoret till jernhandteringens gagn;

lagutskottets utlåtande, n:o 24, med anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning, dels ock väckta motioner, som beröra samma ämne;

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 100, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 1) i fråga om rätt för dem, som vid domstol företett handling i hufvudskrift att mot vissa vilkor genast återfå densamma; och

n:o 101, med delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 2) i fråga om ersättning till nämndemän för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål.

Kammaren beslöt, att dessa nu första gången bordlagda ärenskulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. O. Berg* under åtta dagar från och med morgondagen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,24 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
